

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ:
Π. ΔΕΔΕΗΛΙΑΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ: Β.ΔΡΟΣΟΣ, Δ.ΛΙΟΥΜΠΑΣ,
Ν.ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Π.Φ.ΡΟΡΡΗΣ, Η.ΣΑΜΙΩΤΗΣ,
Ν.ΣΧΙΖΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αξιότιμοι και αγαπητοί συνάδελφοι,

Φθάσαμε αισίως στο τέταρτο τεύχος του NEWSLETTER της Εταιρείας μας που μας βρίσκει λίγο πριν τα Χριστούγεννα με θερμό καιρό ενός παράδοξα παρατεταμένου Καλοκαιριού.

Όπως είχαμε προαναγγείλει έχουμε πολλά νέα από το EACTS 2023 που έγινε στη Βιέννη. Η τεχνολογία κυριαρχεί στα συνέδριά μας κάτι που είναι αναμενόμενο για μια ειδικότητα που δεν θα υπήρχε χωρίς την τεχνολογία. Είδαμε λοιπόν ολογραφική απεικόνιση δομικών παθήσεων της καρδιάς μέσα στη χειρουργική αίθουσα κατά τη διάρκεια της επέμβασης και μάλιστα με εικονικά ρομποτική καθοδήγηση. Διακαθετηριακή εμφύτευση μιτροειδούς και τριγλώχινας βαλβίδας από χειρουργούς όπως και την ελάχιστη επεμβατική επιδιόρθωση της μιτροειδούς να κερδίζει έδαφος έναντι της ανοικτής χειρουργικής επιδιόρθωσης. Εξελιξίς από το πεδίο των βαλβίδων με ανακοίνωση μακροχρόνιας εξαιρετικής λειτουργίας της Edwards Resilia με σχεδόν μηδενική εκφύλιση στα 7 χρόνια λειτουργίας, ενώ παρόμοιες υποσχέσεις δίνουν και άλλες βιολογικές αορτικές βαλβίδες. Τέλος νέα μοσχεύματα (decellularized) για αντικατάσταση αορτικής βαλβίδας σε παιδιά.

Από τον χώρο της αορτικής χειρουργικής παρουσιάστηκαν πολλές εξελίξεις με νέο μόσχευμα Thoraflex T-next για την αντιμετώπιση σύμπλοκων παθήσεων του αορτικού τόξου καθώς E-vita Open Neo για την αντιμετώπιση διαχωρισμών με ρήξεις του έσω χιτώνα του περιφερικού τόξου(Frozen Elephant Trunk). Επίσης παρουσιάστηκε η εξέλιξη του σπειρωτού ελάσματος που προωθείται στην περιφέρεια του αορτικού διαχωρισμού ώστε να έχουμε καλύτερο remodeling της αορτής με αποφυγή της περιφερικής υποάρδευσης των οργάνων (AMDS). Αρκετές εργασίες και ομιλίες για τη διαχείριση της μιτροειδικής συμμετοχής στην υπερτροφία του χώρου εξόδου της αριστερής κοιλίας (HOCM) καθώς και εξαιρετικά άπώτερα αποτελέσματα της χειρουργικής επαναγγείωσης έναντι της αγγειοπλαστικής στις περισσότερες κατηγορίες ασθενών.

Όσον αφορά τον T1c μη μικροκυτταρικό καρκίνο του πνεύμονα φαίνεται πως οι τμηματεκτομές με VATS είναι ισοδύναμες με τις λοβεκτομές για τον ίδιο όγκο, ιδιαίτερα μετά την ανάπτυξη των σύγχρονων ογκολογικών φαρμάκων. Έτσι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε χειρουργικά περισσότερους και βαρύτερους ασθενείς που σε άλλη περίπτωση θα αδυνατούσαμε λόγω βαριάς αναπνευστικής ή κλινικής κατάστασης. Τέλος παρουσιάστηκαν και νέα μοσχεύματα (decellularized) για την αντικατάσταση της αορτικής βαλβίδας σε παιδιά. Κάθε χώρος της ειδικότητας μας είχε να παρουσιάσει καινούργιες εξελίξεις και η έκθεση προϊόντων ήταν πλούσια και πολυπληθής. Η ανάληψη της προεδρίας από τον κ. Patrick Perier συνοδεύτηκε από μια συναισθηματική και ταυτόχρονα αισιόδοξη ομιλία. Τέλος η Ελληνική συμμετοχή ήταν σημαντική με την κ. Αθανασιάδη που παρουσίασε ανακοίνωση και συμμετείχε σε

στρογγυλή τράπεζα, τον κ. Κοκοτσάκη να συμμετέχει σε στρογγυλή τράπεζα αορτής και τέλος τον κ. Πίτση που παρουσίασε live ελάχιστη επεμβατική αντικατάσταση μιτροειδούς σε ασθενή με καρδιακή ανεπάρκεια και τοποθέτηση mitral clip δύο φορές στο παρελθόν.

Στο συνέδριο London Valves του τρίτου Σαββατοκύριακου του Νοεμβρίου παρουσιάστηκαν όλες οι διακαθετηριακές τεχνικές καθώς και οι μεγάλες μελέτες γύρω από τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο των βαλβίδων. Εντύπωση αφήνει ο αριθμός των βαλβίδων που εμφανίζονται και με διαφορετικά χαρακτηριστικά η καθεμία. Επίσης η δομή και η παρουσίαση του συνεδρίου αυτού που μοιάζει περισσότερο με δημοσιογραφικό panel που κάνει περισσότερο promotion προϊόντων παρά ξηρή παράθεση επιστημονικών δεδομένων. Από την άλλη βέβαια είναι πιο ελκυστικός ο τρόπος παρουσίασης. Έρχεται και στη χώρα μας κάτι τέτοιο;

Μάλλον ναι (βλ. CardioDialogues).

Επί τα εντός η εταιρεία μας δίνει το παρόν όπου μπορεί περισσότερο και δεν αφήνει ακάλυπτο έδαφος σε νομοθετικό επίπεδο.

Εστάλησαν επιστολές και είμαστε σε επαφές με το υπουργείο για τη θεσμοθέτηση πιστοποίησης για τις διακαθετηριακές τεχνικές από τους καρδιοχειρουργούς. Επίσης, κατόπιν σχετικών αιτημάτων, διαμορφώθηκαν και κοινοποιήθηκαν σε υπηρεσίες του Υπουργείου και του ΕΟΠΥΥ οι θέσεις της εταιρείας μας: για την ενδοαυλική θεραπεία των παθήσεων της αορτής, για τις συσκευές προσωρινής μηχανικής υποβοήθησης της κυκλοφορίας και για την διαμόρφωση των νέων ICDs και ιατρικών πράξεων. Τα σχετικά ΦΕΚ είναι διαθέσιμα. Παράλληλα ολοκληρώθηκε με επιτυχία από τον συνάδελφο κ. Μιχάλη Αργυρίου το πρώτο σεμινάριο διακαθετηριακών τεχνικών για χειρουργούς στο Νοσοκομείο Ευαγγελισμός. Ο ίδιος δουλεύει άοκνα για το θέμα και επεξεργάζεται και τις προϋποθέσεις για την πιστοποίηση των συναδέλφων στις τεχνικές αυτές.

Επιπλέον, σας ενημερώνουμε ότι στην "Ειδική Επιτροπή σχετικά με θέματα συναφή με εμφύτευση Συσκευών Υποστήριξης Καρδιάς (Σ.Υ.Κ.), Βιολογικών Αορτικών Βαλβίδων (διαδερμικός ή διακορυφαίως) και για τη μη χειρουργική εμφύτευση συσκευών διόρθωσης ενδοκαρδιακών βλαβών" του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας (ΚΕ.Σ.Υ.) για πρώτη φορά ορίστηκε ως πρόεδρος ένας καρδιοχειρουργός, ο συνάδελφος Κ. Περρέας, ενώ συμμετέχουν άλλοι 3 καρδιοχειρουργοί (Π. Δεδεηλιάς, Β. Κόλλιας, Α. Πίτσης).

Πρωτοβουλίες όπως αυτές του συνάδελφου κ. Κωτούλα και της Διακλαδικής Καρδιοχειρουργικής Κλινικής των Ενόπλων Δυνάμεων με διοργάνωση συνεδρίου αλλά και σεμιναρίων εξωσωματικής κυκλοφορίας είναι πολύ ευπρόσδεκτες και μας δίνουν την αίσθηση ότι ο χώρος αναζωπυρώνεται θερμά μετά την πανδημία.

Δουλεύει επιπλέον ζεστά και η ομάδα εργασίας της καρδιοχειρουργικής της καρδιολογικής εταιρείας με τους κκ Λαζόπουλο και Ανδρουτοπούλου.

Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση ενισχύεται από τα μετεκπαιδευτικά μαθήματα της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ υπό τον καθηγητή κ. Κυριάκο Αναστασιάδη αλλά και από τις συνεδρίες της ακαδημίας της Εταιρείας. Έτσι βλέπουμε και μια αύξηση της προσέλευσης ειδικευόμενων μετά από πολύ καιρό.

Είμαι σίγουρος ότι έχω χάσει πολλά από τα γεγονότα που γίνονται στους διάφορους χώρους αλλά παρακαλώ να με συγχωρέσετε γιατί το γράμμα αυτό αφορά το τελευταίο τρίμηνο του έτους και επίσης ανακοινώνονται τα γεγονότα που μας κοινοποιούνται.

Ενθαρρύνεστε έντονα για την αποστολή σχολίων, σκέψεων και επιστημονικών άρθρων για το NEWSLETTER. Παρακαλούμε στείλτε μας σκέψεις, ανέκδοτα και ότι νομίζετε ότι είναι ανακοινώσιμο σε μια τέτοια εφημερίδα.

Καλά Χριστούγεννα και με το καλό να μας έρθει η νέα χρονιά με πολλές πολλές νέα χαμόσυνες ειδήσεις για προσωπικές και επαγγελματικές επιτυχίες με υγεία και χαρές.

Π. Δεδεηλίας

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΕΧΘΚΑ

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Η Ελληνική Εταιρεία Χειρουργών Θώρακος- Καρδιάς- Αγγείων προγραμματίζει για το 2024 την διεξαγωγή της εκδήλωσης «Βήματα Καρδιάς- Ανάσες Ζωής» σε συνεργασία με την Ελληνική Πνευμονολογική Εταιρεία και την Ελληνική Καρδιολογική Εταιρεία, στις 6 Απριλίου στο Ζάππειο.

Το Συμπόσιο των Ομάδων Εργασίας που αναβλήθηκε το 2023, επαναπρογραμματίστηκε για τις 26-28 Απριλίου στην λίμνη Πλαστήρα.

Σχεδιάζεται εκπαιδευτική ημερίδα με θέμα VATS lobectomy σε συνεργασία με την Ethicon. Η ημερομηνία της ημερίδας θα ανακοινωθεί σύντομα.

Το Πανελλήνιο Συνέδριο της ΕΕΧΘΚΑ θα πραγματοποιηθεί 21-23 Νοεμβρίου στην Αθήνα. Πληροφορίες για το Πανελλήνιο θα λάβετε σύντομα.

Τέλος, τα μαθήματα της Ακαδημίας Χειρουργικής Θώρακος- Καρδιάς συνεχίζονται και μέσα στο 2024. Όλα τα μαθήματα που έχουν γίνει, έχουν ήδη ανέβει στο webtv της ΕΕΧΘΚΑ.

Σας ευχόμαστε μια Καλή και Δημιουργική Χρονιά σε εσάς και τις οικογένειες σας!

Με εκτίμηση,
Κοσμάς Ηλιάδης
Πρόεδρος ΕΕΧΘΚΑ

Ηθικά διλήμματα κατά τη χρήση εξωσωματικής οξυγόνωσης διά μεμβράνης (ECMO)

Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου

Η εξωσωματική οξυγόνωση δια μεμβράνης (Extra-Corporeal Membrane Oxygenation, ECMO) σήμερα χρησιμεύει σε βαριά αρρώστους ως «γέφυρα για μεταμόσχευση» (bridge to transplant), ως «γέφυρα για μια μακράς διάρκειας μέθοδο μηχανικής υποστήριξης της κυκλοφορίας» (bridge to VAD) ή ως «γέφυρα για ανάνηψη» (bridge to recovery). Ωστόσο, όταν αυτοί δεν εμπίπτουν σε μια από τις προηγούμενες κατηγορίες, η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως «γέφυρα για απόφαση» (bridge to decision) ώστε η υποστήριξη του αρρώστου να τον εντάξει σε κάποια από αυτές (εικόνα 1)¹.

Λόγω της σχετικής ευκολίας που υπάρχει στην εφαρμογή του ECMO σήμερα σε συγκεκριμένα κέντρα, γεννώνται ορισμένα ηθικά διλήμματα σχετικά με τη χρήση του. Τα διλήμματα αυτά επιτείνονται κι από τα ανεπαρκή δεδομένα που υπάρχουν σχετικά με την τεχνολογία^{2,3}. Ορισμένα από αυτά αφορούν την ένδειξη τοποθέτησης σε ECMO, τη διάρκεια της θεραπείας, την κατάλληλη διανομή των διαθέσιμων πόρων, και τη συνέχιση της θεραπείας όταν οι στόχοι για τους οποίους τοποθετήθηκε το ECMO δεν επιτυγχάνονται³.

Ένα σημαντικό σημείο διαβούλευσης στα εν λόγω ηθικά διλήμματα αφορά το κατά πόσο η επαγγελματική ακεραιότητα κι ευθύνη των ιατρών έρχονται σε σύγκρουση με την αυτονομία του ασθενούς, ήτοι στο δικαίωμά να επιλέξει τη συνέχιση ή διακοπή της θεραπείας του με ECMO⁴. Δυστυχώς, δεν υπάρχουν σαφή κριτήρια για το χρονικό σημείο διακοπής της θεραπείας. Όταν δεν συναντώνται οι στόχοι της τοποθέτησης του ECMO, ορισμένες φορές χρησιμοποιείται η λογική no-escalation strategy⁵, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει και την εντολή μη ανάνηψης (do not resuscitate, DNR)¹.

Είναι σημαντικό να υπάρξουν τα κατάλληλα προγνωστικά μοντέλα, ώστε να μπορέσει να γίνει εξ' αρχής μια καλύτερη επιλογή ασθενών για υποστήριξη με ECMO. Ακόμα όμως κι αφού αυτή ξεκινήσει, κρίνεται απαραίτητη η διεπιστημονική συνεργασία κι επικοινωνία μεταξύ των ιατρών και η λήψη αποφάσεων από κοινού με το οικογενειακό περιβάλλον, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις bridge to decision.

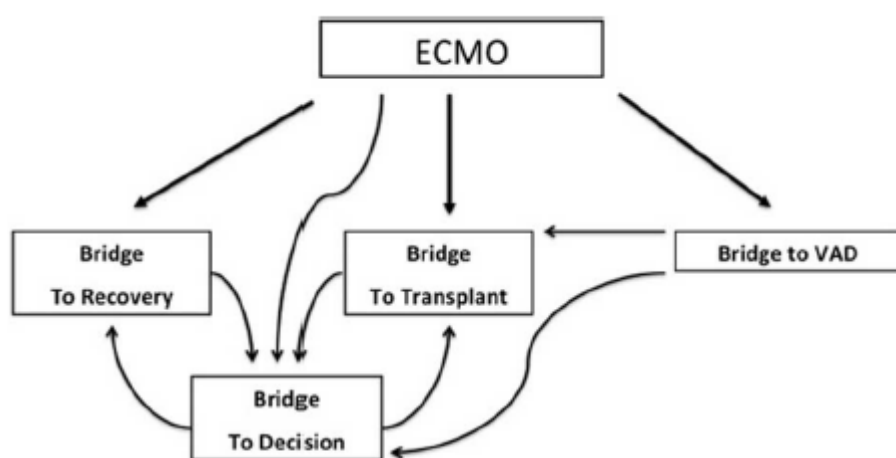

FIGURE 1. Decision tree for ECMO in cardiac or respiratory failure. ECMO = extracorporeal membrane oxygenation; VAD = ventricular assist device.

Βιβλιογραφία

1. Abrams DC, Prager K, Blinderman CD, Burkart KM, Brodie D. Ethical Dilemmas Encountered With the Use of Extracorporeal Membrane Oxygenation in Adults. *Chest*. 2014;145(4):876-82.
2. Schou A, Mølgaard J, Andersen LW, Holm S, Sørensen M. Ethics in extracorporeal life support: a narrative review. *Critical Care*. 2021;25(1).
3. Makdisi T, Makdisi G. Extra corporeal membrane oxygenation support: ethical dilemmas. *Annals of Translational Medicine*. 2017;5(5):112-.
4. DeMartino ES, Braus NA, Sulmasy DP, Bohman JK, Stulak JM, Guru PK, et al. Decisions to Withdraw Extracorporeal Membrane Oxygenation Support: Patient Characteristics and Ethical Considerations. *Mayo Clinic Proceedings*. 2019;94(4):620-7.
5. Truong RD, Thiagarajan RR, Harrison CH. Ethical dilemmas with the use of ECMO as a bridge to transplantation. *Lancet Respir Med*. 2015 Aug;3(8):597-8.

Επιπλοκές από την θέση αγγειακής πρόσβασης μετά από διαμηριαία εμφύτευση αορτικής βαλβίδας: σύγκριση μεταξύ της ανοιχτής και της διαδερμικής προσπέλασης

Νικολέτα Στανίτσα, Ειδικευόμενη Καρδιοχειρουργικής ΓΝΑ Ευαγγελισμός
Εμμανουήλ Τεμπέλης, Ειδικευόμενος Καρδιοχειρουργικής ΓΝΑ Ευαγγελισμός

Από τότε που πραγματοποιήθηκε η πρώτη διακαθετηριακή εμφύτευση αορτικής βαλβίδας (TAVI) σε άνθρωπο το 2002, η TAVI έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε ηλικιωμένους ασθενείς υψηλού χειρουργικού κινδύνου με σοβαρή στένωση αορτικής βαλβίδας. Πρόσφατα, οι ενδείξεις για TAVI έχουν επεκταθεί ώστε να συμπεριλαμβάνουν και ασθενείς μέσου και χαμηλού χειρουργικού κινδύνου. Αν και μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες εναλλακτικές θέσεις αγγειακής προσπέλασης, η διαμηριαία (Transfemoral-TF) αποτελεί την συνηθέστερη.

Η παρακέντηση της μηριαίας αρτηρίας είναι είτε ανοιχτή (OP-open puncture) μέσω τομής στην βουβωνική χώρα, είτε προσβάσιμη μέσω διαδερμικής παρακέντησης (PP- percutaneous puncture). Η επίτευξη αιμόστασης και η αποκατάσταση αγγειακών κακώσεων είναι ευκολότερες με την ανοιχτή τεχνική παρότι αυτή σχετίζεται με περισσότερες επιπλοκές από το χειρουργικό τραύμα, όπως μόλυνση και λεμφόρροια.

Η διαδερμική τεχνική σχετίζεται με λιγότερες επιπλοκές από το χειρουργικό τραύμα και μικρότερη διάρκεια παραμονής στο νοσοκομείο, αλλά υψηλότερη συχνότητα στένωσης και διαχωρισμού της μηριαίας αρτηρίας.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει στην σύγκριση των επιπλοκών από την θέση αγγειακής πρόσβασης μεταξύ ανοιχτής και διαδερμικής τεχνικής. Δευτερευόντως, εκτιμήθηκαν πιθανοί παράγοντες κινδύνου για επιπλοκές από την θέση αγγειακής πρόσβασης.

Στην μελέτη εξετάστηκαν αναδρομικά δεδομένα από τριακόσιους πενήντα ένα ασθενείς (n=351) που υπεβλήθησαν σε TF-TAVI από τον Ιανουάριο του 2016 έως τον Μάρτιο του 2021 (251 διαδερμικά και 100 ανοιχτά).

Η συχνότητα επιπλοκών από την θέση αγγειακής πρόσβασης ήταν 7% στην ομάδα ασθενών που υπεβλήθησαν σε ανοιχτή προσπέλαση και 8,4% στην ομάδα ασθενών που υπεβλήθησαν σε διαδερμική. Δύο θάνατοι από επιπλοκές στο σημείο αγγειακής πρόσβασης σημειώθηκαν στην ομάδα ασθενών που υπεβλήθησαν σε διαδερμική προσπέλαση. Το βάθος της κοινής μηριαίας αρτηρίας (CFA) και η αναλογία διαμέτρου θηκαριού/ βάθος της κοινής μηριαίας αρτηρίας (CFA) φάνηκε ότι αποτελούν παράγοντες κινδύνου εμφάνισης επιπλοκών. Σε ασθενείς με βάθος CFA ≥ 35 mm, η συχνότητα επιπλοκών από την θέση αγγειακής προσπέλασης ήταν υψηλότερη με την διαδερμική από ότι με ανοιχτή τεχνική. Ο λόγος διαμέτρου θηκαριού/CFA $\geq 0,9$ συσχετίστηκε με αυξημένο κίνδυνο αγγειακής βλάβης και με τις δύο προσεγγίσεις.

Vascular access site complication variable	OP group (n=102)	PP group (n=251)	P value	OR ^a
Complication	7 (7.0)	21 (8.4)	0.829	0.981
Common femoral artery dissection	3 (3.0)	4 (1.6)	0.411	0.394
Common femoral artery stenosis	3 (3.0)	3 (1.2)	0.142	0.162
Closure device failure	0	14 (5.6)	0.010	0.344
Femoral artery pseudoaneurysm	0	1 (0.4)	<0.001	0.000
External iliac artery injury	1 (1.0)	3 (1.2)	<0.001	0.019
External iliac artery dissection	0	3 (1.2)	0.581	0.158

Data are presented as number (percentage). OP, open puncture; PP, percutaneous puncture; OR^a, standardized mean difference.

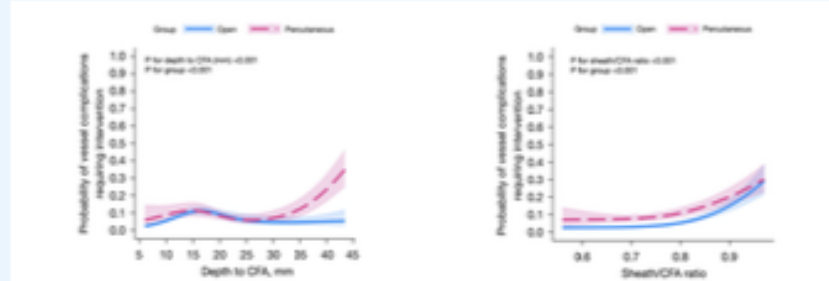

Figure 2 Comparison of common femoral artery depth and incidence of vascular access site complications between the open and percutaneous puncture groups using logistic regression after inverse probability weighting. CFA, common femoral artery.

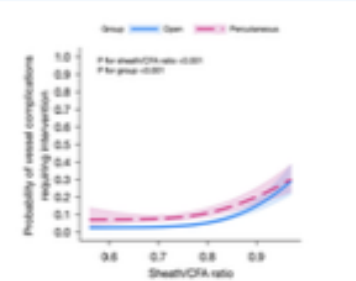

Figure 3 Comparison of sheath/common femoral artery diameter ratio and incidence of vascular access site complications between the open and percutaneous puncture groups using logistic regression analysis after inverse probability weighting. CFA, common femoral artery.

Συμπερασματικά, η συχνότητα εμφάνισης επιπλοκών από την θέση αγγειακής πρόσβασης σε ασθενείς που υπεβλήθησαν σε TF-TAVI ήταν σημαντικά χαμηλότερη με την ανοιχτή από ότι με την διαδερμική μέθοδο. Η ανοιχτή τεχνική συστήνεται να προτιμάται όταν το βάθος της CFA είναι ≥ 35 mm. Όταν ο λόγος διαμέτρου θηκαριού/CFA είναι $\geq 0,9$, προτείνεται να ληφθούν υπόψη εναλλακτικές προσεγγίσεις από την διαμηνιαία.

Η παραπάνω περίληψη συντάχτηκε βάσει των ευρημάτων από την παρακάτω δημοσιευμένη μελέτη.

Original Article

Vascular access site complications after transfemoral transcatheter aortic valve implantation: a comparison of open and percutaneous puncture approaches

Yosuke Sumii^{1,^}, Akimasa Morisaki¹, Tsukasa Okai², Satsuki Taniuchi³, Ayumi Shintani³, Takumi Kawase⁴, Kenta Nishiya⁴, Yoshito Sakon⁴, Hiromichi Fujii¹, Toshihiko Shibata¹, Yosuke Takahashi¹

¹Department of Cardiovascular Surgery, Osaka Metropolitan University Graduate School of Medicine, Osaka, Japan; ²Department of Cardiovascular Medicine, Osaka Metropolitan University Graduate School of Medicine, Osaka, Japan; ³Department of Medical Statistics, Osaka Metropolitan University Graduate School of Medicine, Osaka, Japan

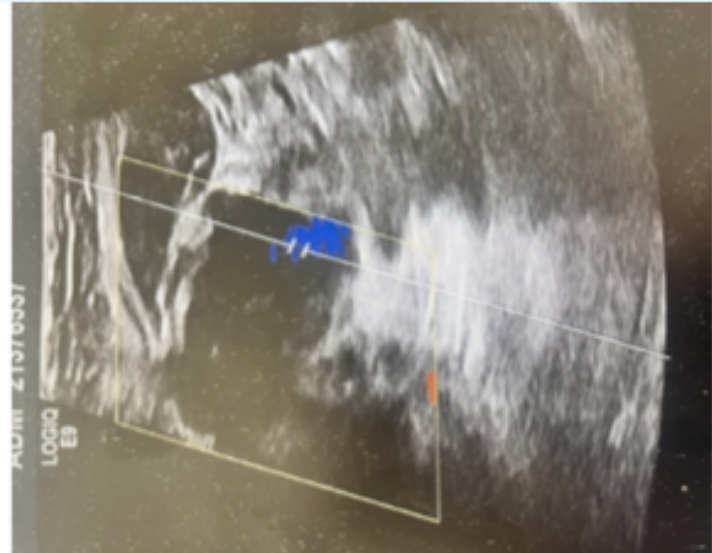
Contributions: (I) Conception and design: All authors; (II) Administrative support: Y Sumii, A Morisaki; (III) Provision of study materials or patients: A Morisaki, T Okai, Y Sakon, Y Takahashi; (IV) Collection and assembly of data: Y Sumii, A Morisaki; (V) Data analysis and interpretation: S Taniuchi, A Shintani, Y Sumii, A Morisaki; (VI) Manuscript writing: All authors; (VII) Final approval of manuscript: All authors.

Correspondence to: Akimasa Morisaki, MD, PhD, Department of Cardiovascular Surgery, Osaka Metropolitan University Graduate School of Medicine, 1-4-3 Asahimachi, Abeno-ku, Osaka 545-8585, Japan. Email: m3_514@yahoo.co.jp.

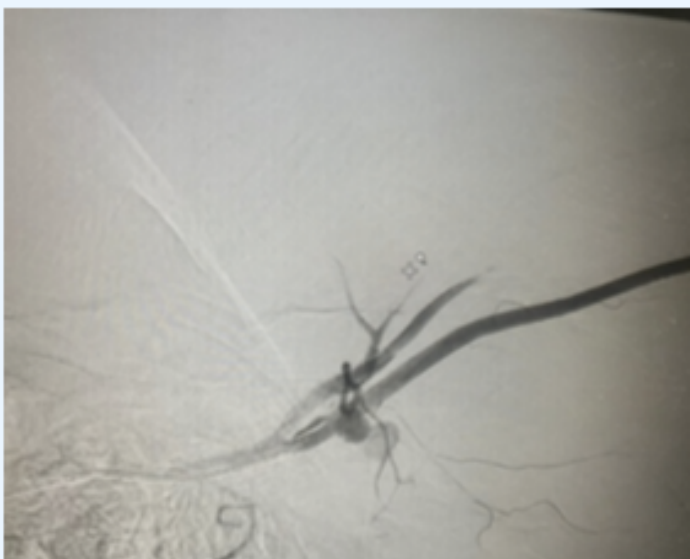
Ανοιχτή διαμηριαία εμφύτευση αορτικής βαλβίδας.

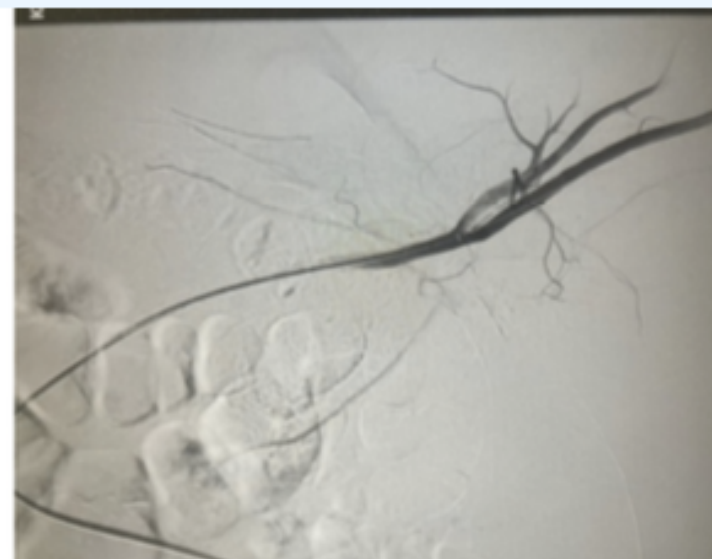
Α. Αιμάτωμα ΑΡ μηρού 20 ημέρες μετά το εξιτήριο.

Β. Υπέρηχογραφική εικόνα ψευδιανευρύσματος.

Γ. Αγγειογραφία πριν

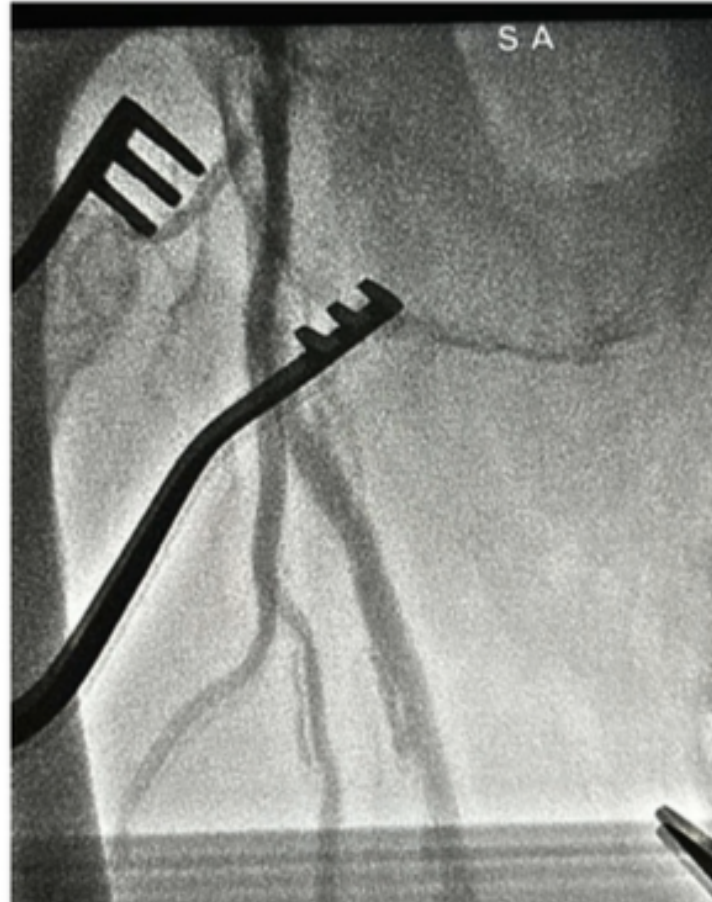

Δ. Και μετά την τοποθέτηση του stent.

Διαδερμική διαμηνιαία εμφύτευση αορτικής βαλβίδας.Εμφάνιση οξείας ισχαιμίας

A.Ενδαρτηρεκτομή μηριαίας και πλαστική με εμφύτευμα από βόειο περικάρδιο.

B.Τελική αγγειογραφία.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΑΤΡΟΙ & ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ μετά την ΑΛΩΣΗ

Φύλλο 4*, Αθήνα, Μάρτιος 2023

ΙΑΤΡΟΙ ΣΤΟΥΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Από την Ελληνική Εταιρεία Θώρακος - Καρδιάς - Αγγείων, World Society of the Hellenic Cardiothoracic Diaspora και την Πανεπιστημιακή Καρδιοχειρουργική Κλινική, ΠΠΝ «ΑΤΤΙΚΟΝ»

Υπεύθυνη: Χριστίνα Γ. Γιαννακάκη, MSc | Επιμέλεια: Καθηγητής Δημήτριος Βλ. Δουγένης

Το «εν Αθήναις Πανεπιστήμιον» - «Θθάνιον» αρχικά, σήμερα «Εθνικό και Καποδιστριακό» - ιδρύθηκε στις 3 Απριλίου 1833, με τέσσερις σχολές επιστημών: Θεολογία, Νομική, Φιλοσοφική, και Ιατρική. Μέχρι τη επίσημη εγκαίνια (3 Μαΐου 1837) λειτουργούσε η Πρακτική Σχολή Ιατρικής και Χειρουργικής (Παροχρηρουργική Σχολή). «Στους εκπαιδευτές Ιατρούς η πεπολιθής είναι αρχαιότερη, από τον Όμηρου σχεδόν, επαρώσθη δ' έτι μάλλον από της εποχής του Ιεροσ' ημών αγώνος, ότι μόνον οι ποιότου ελευθέρηκεν τα εν πολέμω τραύματα» (Χρήστος Κορόλος).

Η Πρώτη σφραγίδα της Ιατρικής Σχολής του εν Αθήναις Πανεπιστημίου, 1833. Το έμβλημα της Ιατρικής Σχολής παρίστανε «τον αποκλειστό καθήκοντο και ήνεκα παρά τους πόδας αυτού έρου παρά δε γυμνασίου».

Το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στις 3/5/2023 συμπλήρωσε 186 χρόνια λειτουργίας από την ίδρυσή του, ενώ συμπληρώνονται 120 σχεδόν χρόνια από την έντολή επίμνηση και τον Μακεδονικό αγώνα με σκοπό την απελευθέρωση και τον εθνικό προσεταιρισμό των Ελληνόφωνων και Σλαβόφωνων Χριστιανών. Η Ιατρική σχολή του νεοσύστατου Ελληνικού

κράτους κλήθηκε να εκπαιδεύσει τους νέους γιατρούς, πολλοί από τους οποίους με ανιδιοτέλεια και μεγαλοσύνη υπήρξαν πρωτεργάτες και στήριξαν τον αγώνα για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Πολλοί από τους πρώτους Πανεπιστημιακούς διασκόλους υπήρξαν σμνοί και αφανείς ήρωες, στερματίχοντας άμεσα στον Μακεδονικό αγώνα, ή και έμεσα προσφέροντας την παρουσία τους στο κράτος.

Η αναφορά μας αποσταλεί απόπειση σφισμασού και φέρου τιμής στους Έλληνες Ιατρούς οι οποίοι επέπαισαν αξίες και πόθο για την ελευθερία, και που παρήμηναν αδιάλειπτα πιστοί στην αποστολή τους και συνέβαλαν στον Μακεδονικό αγώνα.

Δημήτριος Β. Δουγένης
Ομ. Καθηγητής Καρδιοχειρουργικής
Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ

ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ - Πρώτοι Καθηγητές που συνεισέφεραν στην Ιατρική Σχολή και εκπαίδευσαν ιατρούς του Αγώνα

Ο Δημήτριος Μανουσαράκης, διεθνούς του Κρατικού Θεραπευτηρίου και το Ελληνικό Νοσοκομείο στην Κωνσταντινούπολη, ήρθε από το 1834 μέλος του Ιατρο-συνεδρίου, και ήρθε το 1835 την Ιατρική Επαρεία Αθηνών και την Πρακτική Σχολή Ιατρικής και Χειρουργικής στην Αθήνα (Παροχρηρουργική Σχολή), που λειτουργούσε ως την επίσημη έναρξη της Ιατρικής Σχολής Αθηνών το 1837, οπότε έγινε ο πρώτος καθηγητής της Ανατομίας και Φυσιολογίας. Στο έργο του «Ανατομία του ανθρώπινου σώματος» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην σύγχρονη ιστορία η ορολογία ανατομίας του Ιπποκράτη Πίθωνε 28 ετών από φυματίωση - οφεί κληροδότησε όλη του την παρουσία στο Πανεπιστήμιο.

Ο Διονύσιος Αργυρόπουλος από την Αθήνα, σπούδασε στην «Παροχρηρουργική Σχολή», και συνέζησε στην Βιέννη και το Βερολίνο. Καθηγητής της Παθολογικής Ανατομίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο, κληροδότησε μέρος της περιουσίας του για την ίδρυση Νοσοκομείου, το οποίο ονομάστηκε προς τιμήν του Αργυρίου.

Ο Ανδρέας Αγγελοπούλος από τα Σφακιά της Κρήτης, σπούδασε στην Αθήνα και ειδικεύθηκε στην οφθαλμολογία στο Λειψίν, όπου σπούδασε οφθαλμοσκόπο (Απαρτησιολογία Οφθαλμολογίας), αρμότιο από το αρχικό του γερμανικό γιατρό και φυσικό τον Σίλβερμιντ. Κληροδότησε στην επιστήμη την «Εγχειρίστη Αναγνωστική». Σε ηλικία 28 ετών έγινε Καθηγητής οφθαλμολογίας στην Ιατρική Αθηνών, στη συνέχεια Πρόεδρος, και κληροδότησε στην επιστήμη την «Εγχειρίστη Αναγνωστική», καθώς και τις μελέτες του Παρί εγχειρίσματος του εντροπίου και της τραχιάσεως, ενώ γνωστοποίησε στον επιστημονικό κόσμο το Παρί της οπτικής των οφθαλμών και Παρί της αντιστητικής μεθόδου παρά τους οφθαλμούς.

Ο Θεόδωρος Κωνσταντινίδης (Αργείο), με καταγωγή από τη Σμύρνη, γεννή-

θηκε στο Ναύπλιο. Διετέλεσε Πρόεδρος της Ιατρικής Σχολής, στην οποία κληροδότησε ένα μεγάλο ποσό για την ίδρυση χειρουργικού και γυναικολογικού νοσοκομείου. Έργα του: Η Χειρουργία των Έλλνων, Ανάλυσις χειρουργικών, Περὶ των πρεσβύων της χειρουργίας, κ.ά.

Ο Πέτρος Νικολαΐδης από την Πελοπόννησο, διετέλεσε Καθηγητής ανατομίας, και ήρθε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το πρώτο εργαστήριο που διαβήγαγε έρευνα για ασήπτες ασθένειες της εποχής (φυματίωση, ελονοσία, χηρύνεικα, χύστη, τίφου, τη δούρα, ταξία κ.ά.). Εισηγητής της πορματικής φυσιολογίας, έκανε για πρώτη φορά στην Ελλάδα ιστολογική εξέταση σε ανθρώπινα σπλάγχνα (1887), ενώ δημοσίευσε μελέτες για την φυσιολογία των ζώων, της αναπνοής, των παρμερικών νεύρων των μύων, συμπεριλαμβανομένου του θερμορρυθμιστικού συστήματος. Ο Χρήστος Κορόλος, από την Πάτρα, ήταν επικεφαλής του Ελληνικού Ερευνησού Σπασμού στην πρώτη γραμμή στην επιστήμη του 1886 και επικεφαλής Νοσοκομείου στη Λαοκάδα στην επιστήμη του 1887 (βλ. σελ. 3,4), που οργάνωσε το ελληικό κράτος για την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Πρωτεργάτης στην ίδρυση του Δημοτικού Νοσοκομείου Πατρών - από το πιο σύγχρονο της εποχής στην Ευρώπη - έρως διεπνετής του το 1904, και πρόσφερε την περιουσία του σε αυτό. Εξέδωσε πλήθος μελετών, ιατρικών και λαογραφικών. Ήταν, επίσης, ιδρυτής και πρόεδρος του Παιδαγωγικού Γνωστικού Συλλόγου και της Πενταμελής, καθώς και πρωτεργάτης στην ίδρυση του ΣΕΕΔΕ. Επί προεδρίας του έγιναν οι πρώτοι - στην Πάτρα και στην Ελλάδα - αγώνες ποδοσφαίρου, καλλιθέρας, ποδηλασίας, στίβου, γυμναστικής, σκοποβολής, πάλης και άρσης βαρών.

1934: Τότε που ιδρύονταν η Ιατρική Σχολή Αθηνών, το νεοσύστατο «Βασίλειον της Ελλάδος» - με σύνδρομο τη γραμμή Παροχρηρουργικού-Αφροακού - λειτουργούσε Πρόξενιο στην «οθωμανική» Θεσσαλονίκη. Πολλοί ήταν οι γιατροί που κλήθηκαν να υπηρετήσουν ως Πρόξενιοι και Υποπρόξενιοι.

1854: Θεσσαλία και Μακεδονία ελεγχθήσαν ζητώντας ένωση με το «Βασίλειον της Ελλάδος». Έναρμον οι στόλοι Αγγλίας και Ρωσίας απέκλεισαν τον Παρσά - 24 χρόνια μετά την αναγνώριση «ανεξάρτητου» ελληνικού κράτους - και ανέσταν κάθε ελπίστη.

1867: Ίδρύθηκε η «ΝΕΑ ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ». Αρχηγός της ο γυμνασιάρχης Νικόλαος Φιλιστιδής

από το Μοναστήρι της βόρειας Μακεδονίας, ο δάσκαλος Αναστάσιος Πετρίν από την Αγγίδα, και οι γιατροί Ιωάννης Αργυρόπουλος και Ιωάννης Σάμας από τη Κατοριά. Έβρασε από την Κωνσταντινούπολη ως την Ήπειρο, ενώ ήρθε «Φιλικισιαδικοτικός Συλλόγος» για καλύτερη εθνική αίσθησας - με «σημηνικά» όπλα συνολητοποίησε ελεύθερον Ελλήνων της παιδείας και της εκπαίδευση. Ήρτες τίποτων σπύλων ήταν οι Μακεδόνες γιατροί Μιχαήλ Παπαδόπουλος, Ιωάννης Θεοδορίδης, Δημήτριος Βασιλάδης, Γεώργιος Βόγας, Αλέξανδρος Οικονομίδης, Τρηγόριος Σαρραφινός, Νικόλαος Κατζιρόπουλος, Χριστόκης Καλασιότης, κ.ά.

1870: Αποσχίστηκε η Βουλγαρική Εξαρχία από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Ομάδες Βουλγαρών προσηλύτηζαν με εποσχίσεις για ελευθερία από τον οθωμανικό ζυγό και αναδομή της γης, με τρέφο και βία. Η προπαγάνδα που καθιλιώθη με μένος κατά Σέρβων και Ρουμάνων και ιδιαίτερα συνεστήθηκε όμως κατά των Ελλήνων, προκάλεσε την αντίδραση των ελληικών πληθεσμών. Πολλοί γιατροί που διετέθησαν υποπροξενία, πρόσφεραν στον αγώνα της αντίστασης, σύμφωνα με τη γη: Κρητικός και Χριστοθήκης στην Καβάλα, Κωνσάκης στις Σέρρες, Θεοσθήκης στο Μάκισκο, Παρής στα Βελύκια, Σαλαμάνδος στην Αθήνα, και άλλοι κι άλλοι.

Ανάπτυξη Εργασίας στο «ΕΠΕΡΠΘΟΥ» από World Hellenic Society of Cardiothoracic Diaspora | www.inferperiou.wordpress.com

2

Έλληνες Ιατροί στους Μακεδονικούς και Βαλκανικούς Αγώνες

«Τι είνους είναι η Ελλάς που δεν περιλαμβάνει τη Λέμνα, τη Λέβο ή Μεταλίνη, τη Χίο, τον Όλυμπο, την Ύδρα, το Άγιο Όρος; Όχι μόνον το μεγαλύτερο μέρος, αλλά και το πιο ελληνικό μέρος της Ελλάδος παραλείφθηκε από το ελληνικό Βασίλειο. Η Κρήνη και τα νησιά, η ακτή της Θράκης και η ελληνική αποικία της Κωνσταντινούπολης είναι η ελληνική Ελλάς (the Greek Greece)... Πιστεύω στην Ελλάδα, πιστεύω στην τελική αντικατάσταση του τουρκικού κράτους από μια ισχυρή και προεδρευτική Ελλάδα... ένα προπύργιο της Δυτικής Ευρώπης στην Ανατολή...!»

(Charles Dikec, στέλεχος του φιλελεύθερου Κόμματος και Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας, Λονδίνο στις 15 Ιανουαρίου 1878)

ΕΜΠΟΛΕΜΕΣ & ΟΥΔΕΤΕΡΕΣ ΖΩΝΕΣ

Στο χάρτη φαίνονται οι ανατροπές των εθνολογικών συνόρων στα Βαλκάνια από την διεθνή συνδιάσκεψη των Παρισίων το 1856. Τότε, ο Εόζενος Πόντος κηρύχθηκε ουδέτερη ζώνη - που θα πει απαγορεύεται η είσοδος πολεμικών πλοίων και η οχύρωση των παραλίων.

1875-76. Τίθεται φέλιγος το «Ανατολικό Ζήτημα» μετά τις εξεγρήσεις για απελευθέρωση βαλκανικών εδαφών από την Οθωμανική ηγεμονία (εξέγερση Ερζιγοβίνης 1875, Βουλγαρική εξέγερση 1876).

1876-77. Οι Μεγάλες Δυνάμεις (Βρετανία, Ρωσία, Γαλλία, Γερμανία, Αυστρο-ουγγαρία, Ιταλία) έθεσαν τα εθνολογικά όρια των λαών της Βαλκανικής. Στην Πρωθυπουργική Συνδιάσκεψη της Κωνσταντινούπολης συμφωνήθηκε, μεταξύ άλλων, μια αυτόνομη «Μεγάλη Βουλγαρία», με εδάφη μέχρι την Οχρίδα και την Καστοριά νοτιοδυτικά, τις Σαράντα Βοσλινές και την Αδριανούπολη στα νοτιοανατολικά. Χιλιάδες ήταν τα υπονήματα και ψηφίσματα διαμαρτυρίας προς τις Μεγάλες Δυνάμεις κατά της απόφασης αυτής.

1878. Στη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (Κωνσταντινούπολη) στις 3 Μαρτίου - διμήρης τώρα, μεταξύ της Ρωσικής και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - , αποφασίστηκε η δημιουργία ανεξάρτητων κρατών Ρουμανίας, Σερβίας και Μαυροβουνίου, αλλά και «Μεγάλης Βουλγαρίας» από τον Δούναβη ως το Αιγαίο. Το μεγαλύτερο μέρος της Θράκης και της Μακεδονίας με αμιγώς ελληνικούς πληθυσμούς παραχωρούνταν σε Βουλγαρική Ηγεμονία, εκτός από την πόλη της Θεσσαλονίκης, τη Χαλκιδική και τις περιοχές νότια της γραμμής Βέροιας-Καστοριάς που παρέμειναν «οθωμανικές».

Επιτροπές Αγώνα σε Θεσσαλία και Μακεδονία παροδότησαν εξεγρήσεις - πρώτα στο Λιτόχωρο με την Επανάσταση του Ολύμπου, και στο Μελνίκο (σημ. Βουλγαρία) με την Επανάσταση του Βορόνου.

«Προς τις Κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων Τα πολυχρόνια δαιμό [...] τα οποία εγκατέθεναν επ' εσχάτων, ηνάγκασαν τους κατοίκους της Μακεδονίας ν' αδράξουνται των όπλων, όπως προστατεύουσι την ζωή, την τιμήν και την ιδιαιτερίαν αυτήν»

Εν Λιτόχωρο Όλυμπο, τη 19 Φεβρουαρίου 1878

Η προσωρινή Κυβέρνηση της Μακεδονίας

Υπόμνημα - επαναστατική διακήρυξη της «Προσωρινής Κυβέρνησης της Μακεδονίας» (1878, συνέδριο του Βερολίνου). Συντάκτης της διακήρυξης ο γιατρός Αθανάσιος Αστέριος από το Λιβάδι Όλυμπον - είχε δηλώσει εθελοντής στην Κρητική Επανάσταση του 1866.

Πρόεδρος της «Προσωρινής Κυβέρνησης» ήταν ο γιατρός Εγγύγιος Καραβάρκος από το Λιτόχωρο, πρόεδρος και μεσοτικός πράκτορας που είχε πάρει μέρος και στην επανάσταση της Χαλκιδικής το 1854, όπου σε επαναστατική σημαία στο Λιτόχωρο.

Υπονήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις υπέβαλαν οι Εθνοεπιστήμονες γιατροί Δημήτριος Ρίζος και Βασίλειος Κιορτσής ή Δημητριάδης, επιστημαίνοντας την εθνολογική σύσταση της Μακεδονίας, και την παραχάραξη της ιστορίας από τους πανοβλαβιστές στα Βαλκάνια. Οι αντιδράσεις και τα επαναστατικά κινήματα ανάγκασαν τις Μεγάλες Δυνάμεις σε νέες συμφωνίες. Έτσι με τη Συνθήκη του Βερολίνου στις 13 Ιουλίου, Μεγάλη Βρετανία, Αυστροουγγαρία, Γαλλία, Ιταλία, Ρωσία και Οθωμανική Αυτοκρατορία αναθεώρησαν τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου.

Ανάσκη Εργασίας στο «ΕΠΙΠΕΔΟΥ» από World Hellenic Society of Carthagoensis Diaspora (www.infoepirou.woodpress.com)

όπως προστατεύσωσι την ζωήν, την τιμήν και την ιδιοκτησίαν εαυτών 3

Οι Μακεδονομάχοι γιατροί είχαν σπουδάσει στην Ιατρική Αθηνών και μεταεκπαιδεύαται σε χώρες της Ευρώπης. Ήταν και εκείνοι που δέκοσαν σπουδές για τις άμεσες καλέσματα του αγώνα για ελευθερία και έσπευδαν πάλι στις μάχες όταν ολοκληρώναν τις σπουδές τους.

Με το σχήμα το ιατρικού λειτουργήματος έκριβαν τους Μακεδονομάχους και τους περιβάλλοντα στα κρησφύγετά τους. Ίδρυτες επιτροπών Αγώνα υπηρετούσαν φανερά ως γιατροί, μυστικά ως πράκτορες, καταδιώχθηκαν από τους Βούλγαρους και καταδικάστηκαν από τους Τούρκους.

Και ό,τι δεν τους σκότωσε, τους έκανε πιο δυνατούς. Στην Αθήνα, η «Εθνική Άμυνα» και η «Αδελφότης» ανέλαβαν δράσεις σε όλο τον οθωμανοκρατούμενο Ελληνισμό, με ιατρικές προσωπικότητες σε ηγετικό ρόλο. Η Μακεδονική Επαναστατική Επιτροπή, με πρωτοβουλία του Στέφανου Δραγούμη στρατολόγησε εθελοντές.

Με το πρόσημα του ιατρικού λειτουργήματος

Ο Δημήτριος Κυφερνίδης, από το Λεβέντο Ολύμπου, που έδρασε από φοιτητής στην «Μακεδονική Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα» (ετ. Ίδρυσης 1871) υπήρξε πρωτομάρτυρας του Αγώνα.

Ο Γεώργιος Παπαζήσης από το Βελβεντό ήταν εθελοντής στη νεκρόφο μάχη της Καλαμπάκας, πριν ο αποκλεισμός του Πειραιά των ετών 1854-57 σταματήσει τις εξεγέρσεις. Συνέχισε με μεταπτυχιακές σπουδές στη Γαλλία, και όταν επέστρεψε, οργάνωσε νοσοκομεία στο Μισαλόγι - τότε που η χολέρα θύριζε όλη τη χώρα. Έχοντας άδεια ελεύθερης εισόδου σε όλη την οθωμανική αυτοκρατορία, οργάνωσε σχολεία στο Βελβεντό και αφιερώθηκε στον Αγώνα πουλώνοντας την περιουσία του. Βασικό στέλεχος της Μακεδονικής Επιτροπής (ετ. Ίδρυσης 1878), αρχίατρος του ελληνικού στρατού και γιατρός στην βασιλική Αυλή (επί Παύργου Α'), διασφάλισε τις μυστικές επαφές Αθηνών και Μακεδονίας. «Διεδούσαν εν εκ των κρισίμων νοσοκομείων της πραεπούσης, το του Βαρβακείου... ούτε κόπυι, ούτε μάχων ερείσαστο [...] πάντες δε οι στρατάται οι ισοηλεθίντες εν τω Βαρβακεία, απονέμουσι χάριτας ασύδ' δια την έντιμω πατρικόν μέριμναν ην υπερ αυτών δεικνύει». (εφημ. «Λαός», Αυγ 1881). Άφησε την παρουσία του στα σχολεία του Βελβεντού και σε ιδρύματα των Αθηνών.

* Ο Στέφανος Δραγούμη ήταν νομικός με καταγωγή από το Βογατσικό Καστοριάς, επί Τρικοστή υπουργός Εξωτερικών (1886-1890, 1892-93), και Εσωτερικών (1888 - 1890).

Από τους κύριους οργανωτές του Μακεδονικού Αγώνα 1904-08, μαζί με τον γιο του, Ίβαν Δραγούμη και τον γαμπρό του Παύλο Μιλά.

Ο Ιωάννης Λάιος από τη Νέα Πέλλα Αχαΐνης, ήταν γιατρός και πολίμαρχος στην επανάσταση του Ολύμπου τον 1878. «Ο ιατρός Ιωάννης Λάιος επιμόνας ηρώετο να δεχθή την ακομήν; την οποίαν αρίσσει δ' ατόχ, εκ τα λόγω ότι αποταχούσε της στρατολογίας εκ Αχαΐνης» δεν ήθελε να εμφανισθώσαν οι λογαριασμοί δια μεγάλου ποσού εκ αμοιβής Αρχηγών («Λογοδοσία» προς την Μακεδονική Επιτροπή, Αθήναι 21/2/1878)

Ο Ιωάννης Τοιμνιάκης από την Κοζάνη, έφορος σχολείων και Δημογέροντας είχε μετατρέψει το σπίτι του στην Αθήνα σε καταφύγιο Μακεδονομάχων και ομητήριο ανταρτικών σωμάτων - καταδικάστηκε σε φυλάκιση 4 ετών το 1888.

Ο Μάρκος Παλαμίδης ανηπροσώπεισε τον Ελληνισμό σε Συμβούλια στην Κωνσταντινούπολη - διασώθηκε από δολοφονικές ενέσεις εναντίον του.

Ο Αναστάσιος Βαρβάρης από την Έδεσσα, έχασε μεγάλης τιμής από τους οθωμανούς, και κέρδιζε προνόμια για τα σχολεία της Έδεσσας. Δέχτηκε επανειλημμένες δολοφονικές επιθέσεις από Βούλγαρους κομπατζήδες.

Ο Αθανάσιος Τριανταφυλλίδης, γιατρός και Δημογέροντας στην Καλή Βρόση Δράμας έκριβε Μακεδονομάχους και τους περιβάλλοντα στα κρησφύγετά τους.

Ο Δημήτριος Χασιάτης από την Βίτσα του Ζαγορίου, με σπουδές ιατρικής και φιλολογίας στην Γερμανία, εγκαταστημένος στα Ιωάννινα, συμμετείχε στο Συνέδριο του Βερολίνου ως αντιπρόσωπος της Ηπείρου υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα. Καταδικασμένος από τις οθωμανικές αρχές κατέφυγε στην ελεύθερη Αθήνα, και έγινε καθηγητής ιστολογίας και παθολογικής ανατομικής στο Πανεπιστήμιο το 1890. Έγραψε μεταξύ άλλων: Η Ηπειρος και το ελληνικό ζήτημα (γαλλικά), Διατριβή και Υπομνήματα περί Ηπείρου, (καθώς και ιατρικές διατριβές Περί κόνισης, Περί ρευματοειδών νοσηγών παθήσεων, Περί λίθρας, Περί του οαλίνου χόνδρου, Ο αμαρβιαίς θαιμωρός εν τη του Ασκληπιαίου τέχνη και τα έργα αυτού, Περί της οφθαλμικής αναδείξεως των ραβδωτών μυϊκών τόνων των μαστοφόρων ζώων.

* Η Ηπειρος ήταν ακόμα σκλαβωμένη (εκτός από την Άρτα που είχε παραχωρηθεί στην Ελλάδα το 1881). Η Ηπειρωτική Επαιρεία ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1906, κατά το πρότυπο της Φιλικής Επαιρείας - τα μέλη ορκίζονταν στο Ευαγγέλιο να πεθάνουν για την απελευθέρωση της Ηπείρου και την ενσωμάτωσή της στην ελεύθερη Ελλάδα.

«ΕΚ ΤΩΝ ΤΕΛΕΣΦΟΡΟΤΕΡΩΝ»

Το Ελληνικό Κράτος κινητοποιήθηκε ιδιαίτερα την δεκαετία 1880. Το Υπουργείο Εξωτερικών μάλ' περί «αποστολής εξ Ελλάδος Ιατρών εκ τα διάφορα κέντρα Μακεδονίας και Θράκης ως περί ενός εκ των συνταξιακών εκ την δαίδαση των εθνικών ιδεών και την ανίγισιν του Ελληνισμού μέσων». Τα Προξενία Μακεδονίας δηλώνουν προς το Υπουργείο Εξωτερικών ότι «το μέτρον είναι εκ των τελεσφοροτέρων».

Επιστρατεύσεις έγιναν το 1886 και το 1897. Πολλοί γιατροί δημοσίευσαν άρθρα, διεξήγαγαν κρίσεις, και παρά τις απειλές των Βουλγάρων γύριζαν τα χεριά, κατηχόντας στην εθνική ιδέα. Καταδιώχθηκαν, και κάποιοι διάφυγαν στην ελεύθερη Ελλάδα μετά από τις βουλγαρικές δολοφονικές απόπειρες ή τουρκικές φυλακίσεις.

Ανάδοχος Εργασίας στο «ΕΠΕΡΙΘΟΥ» από World Hellenic Society of Carpatho-Thracic Diaspora (www.inferipou.wordpress.com)

4

Έλληνες Ιατροί στους Μακεδονικούς και Βαλκανικούς Αγώνες

Μάρτυρες & Ήρωες

Ένα χρόνο μετά την πρώτη σύγχρονη Ολυμπιάδα στην Αθήνα (25η Μαρτίου σύμφωνα με το ημερολόγιο του 1896), η ανεπιτυχής ελληνική εκστρατεία του 1897 θεωρήθηκε εθνική νερόπυ.

Τούρκοι και Βούλγαροι επιδόθηκαν σε σκληρά αντίποινα.

Όμως, υπήρχαν και οι ορσιμένοι αγωνιστές που παρακολουθούσαν και οδήγησαν τα πράγματα ως τις αλλαγές του 20ου αιώνα:

Το 1902, Υποπρόξενος στο Μοναστήρι ήταν ο Ίων Δραγούμης. «Φθάνουν πια οι Μάρτυρες, Ήρωες χρειάζεται αυτός ο τόπος», διακήρυξε και ίδρυσε την «Εθνική Λίμνα» στο Μοναστήρι και Επιτροπές Αγώνα σε όλη τη Δυτική Μακεδονία.

«Έλληνες! Αν σώσουμε τη Μακεδονία, η Μακεδονία θα μας σώσει!»

Τον Απρίλιο 1903 (βουλγαρική επανάσταση Ίλιντεν) οι Βούλγαροι ανατίναξαν γαλλικό πλοίο, οθωμανική τράπεζα και σιδηροδρόμους στη Θεσσαλονίκη. Οι Οθωμανοί κήρυξαν στρατιωτικό νόμο και απαγόρευση κυκλοφορίας. Την 15η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, δέκα επιτελικές μορφές των Αθηνών - πέντε εκ των οποίων ήταν γιατροί - οργάνωσε μεγαλειώδες Συλλαλητήριο στους Στόλους του Ολυμπίου Διός.

Το Συλλαλητήριο ξοσήκωσε συνειδήσεις και κίνησε την είσοδο του πρώτου ανταρτικού σώματος στη Μακεδονία.

Πάμπολλοι οι γιατροί που πολεμούσαν, διεκάλιναν την διακίνηση των μαχητών και τους περιέβαλλαν ακόμα και στα κρησφύγετα τους: Γρηγόριος Σαραφανάς, Δανιήλ Σιακίης, Νικόλαος Μουμουζιάς, Βασίλειος Γεωργιάδης, Νικόλαος Γκιουλέκας, Ιωάννης Θεοδωρίδης, Χρήστος Καρατζάς, Εμμανουήλ Ιωαννίδης - Μπόσκοκ, Δημήτριος Νόκας και άλλοι κι άλλοι μετέτρεψαν τα σπίτια τους σε οπλοστάσια και κέντρα τροφοδοσίας.

Ο Ιωάννης Λάιος, ο πολέμαρχος στην επανάσταση του Ολύμπου του 1878, ήταν από τους οργανωτές του Συλλαλητηρίου.

Ο Χριστόδουλος Πετριάδης από την Νάουσα που είχε επίσης πολεμήσει το '78 και διαφύγει καταδικασμένος, ξοσήκωσε με τον λόγο του στο Συλλαλητήριο. Συνέχισε με ενημερώσεις στο εξωτερικό, κι έκανε το σπίτι του στη Νάουσα σε μυστικό κέντρο διαβουλεύσεων και περιβαλψης.

Ο Θεοχάρης Γερογιάννης από την Αρναία Χαλκιδικής, ιδρυτής του Κεντρικού Μακεδονικού Σύλλογου το 1875, διδάκτορας Ιατρικής στο Παρίσι και επινοητής αποτελεσματικών φαρμάκων (όπως η δερματολογική «αλοιφή Γερογιάννη»), επέδωσε υπομνήματα στους προεβυτές των Μεγάλων Δυνάμεων στην Αθήνα, καθώς και στον γαλλικό και αγγλικό Τύπο, μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στη Θεσσαλονίκη.

Ο Μενέλαος Μπατρίνος από την Καστοριά, είχε κινητοποιηθεί κατά της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου όταν ήταν κοινοτικός γιατρός στην πόλη του. Μετά την επανάσταση Ίλιντεν του 1903, περιέβαλλε και στέγαζε διαφυγόντες των τρομερών καταστροφών που προκάλεσαν οι Βούλγαροι.

Ο Αντώνιος Σμφλής από τη Βέροια, γιατρός της τουρκικής αστυνομίας έφτανε ως τα κρησφύγετα των ανταρτών με τις πληροφορίες του.

Ο Ιωάννης Αργερόπουλος, από το Βογασιτικό Καστοριάς, αδικαιωμένος στην παθολογία και τη μαιευτική, δραστηριοποιούσαν στους

πνευματικούς και πατριωτικούς κύκλους της Κωνσταντινούπολης ως αρθρογράφος και ανταποκριτής της μαχητικής εφημερίδας «Νεολόγος», αλλά ήταν και μέλος της Μακεδονικής Φιλελευθερικής Αδελφότητας (πρόεδρος της το 1874) Ήταν συνιδρυτής, μάλιστα, του Μακεδονικού Συλλόγου Αθηνών που σε συνεργασία με την Μακεδονική Επιτροπή είχαν πυροδοτήσει τις επαναστάσεις το 1878. Την δεκαετία του 1880 στην Κλεισόβρα Καστοριάς, μνημένος στη Νέα Φιλική Εταιρεία, πρωτοστάτησε στις επαναστατικές δραστηριότητες και τροφοδοτούσε τα ανταρτικά σώματα της περιοχής. Φυλακίστηκε επανειλημμένα από τις οθωμανικές αρχές. Στρατεύτηκε το 1902 με τον Ίωνα Δραγούμη, και φυλακίστηκε στο Μοναστήρι το 1905, ως το 1908 που αμνηστεύθηκε από τους Νάυαρκους. Ευτύχησε να δει την απελευθέρωση της Καστοριάς (11 Νοεμβρίου 1912). Πέθανε το 1920 από εξανθηματικό τύφο, που κόλλησε καταπολεμώντας την επιδημία στην Δυτική Μακεδονία.

Ο Μιχαήλ Σάπκας από τη Λάρισα κατέγραψε τις αναμνήσεις από τον Μακεδονικό Αγώνα και τις επιχειρήσεις του Παύλου Μελά.

Ο Κωνσταντίνος Ματσάλης, από το Κρούσοβο της βόρειας Μακεδονίας, που είχε καταταγεί εθελοντικά από φοιτητής και είχε πολέμησει στην επανάσταση του Αιόχωρου, υπήρξε δυναμικό στέλεχος της Επιτροπής Λίμνας. Στην επανάσταση του Ίλιντεν το 1903, οι Βούλγαροι λεηλάτησαν και έκαψαν το Κρούσοβο. Ο Ματσάλης περιέβαλλε τους παθόντες όλης της περιοχής.

«Σα να μην έφτανε ο παναλαβισμός που έπεσε πάνω μας παίρνοντας ό,τι έχουμε και δεν έχουμε, προστέθηκαν οι ιστορικοί, οι γεωγράφοι και οι στατιστικοί που μας θεωρούν Σλάβους [...] Πάλι αυτή η ανία ανοησία. Ας το ξεκαθαρίσουμε. Τα αλαβομακεδονικά είναι ανάμιξη όλων των ιδιωμάτων μετά από επιδρομές και κατακτήσεις. Περιέχουν στοιχεία βουλγαρικά, σερβικά, ελληνικά, βλάχικα, αρβανίτικα και τουρκικά. Δεν είναι γλώσσα, αλλά γλωσσικό ιδίωμα [...] Μήπως στη Νότια Γαλλία οι περισσότερες οικογένειες δεν μιλούν καθημερινά μέσα στο σπίτι τους ένα γλωσσικό ιδίωμα; [...] Μήπως ο Ναπολιόντας και ο Γαμβέτας δεν είχαν ιταλική καταγωγή; Κι όμως: Ανήκαν στη Γαλλική οικογένεια» (Ο Δημήτριος Ρίζος προς ανταποκριτή γαλλικής εφημερίδας, το 1905 - ο ίδιος είχε υποβάλει υπόμνημα προς τις Μ. Δυνάμεις στην Συνδιάσκεψη Κωνσταντινούπολης του 1876-77).

Ανάθεση Εργασίας στο «ΠΕΡΠΘΟΥ» από World Hellenic Society of Carthagoensis Diaspora (www.infoetipou.wordpress.com)

Έλληνες Ιατροί στους Μακεδονικούς και Βαλκανικούς Αγώνες

5

Οι Νεότουρκοι εμφανίστηκαν το 1908. Οργανώθηκαν για να ανατρέψουν την απολυταρχία του Σουλτάνου, μα φάνηκαν σκληρότεροι εθνικιστές. Το γεγονός αυτό ένωσε Έλληνες και Βούλγαρους εναντίον τους, κι ακολούθησαν οι Σέρβοι στον αγώνα εναντίον της Τουρκίας (Α΄ Βαλκανικός πόλεμος Οκτώβριος 1912 – Μάιος 1913). Ενώ το τουρκικό μέταπο κατέρρευσε σε όλο το βαλκανικό χώρο, οι Βούλγαροι διεκδικούσαν όλο και περισσότερα ευρωπαϊκά εδάφη από τα χαμένα της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το αποτέλεσμα ήταν ένας δεύτερος Βαλκανικό πόλεμος, όπου Ελλάδα, Σερβία, Μαυροβούνιο, Ρουμανία και Οθωμανοί «συνασπίστηκαν» εναντίον τους (Ιούνιος/ Ιούλιος 1913).

Το αίμα δεν έπαψε να καλεί τους γιατρούς σε μέτωπα και σε λημέρια.

Ο Τούσικας Δημήτριος έμετανε στο Βάλτο Γιαντισόν να θεραπεύσει τους αντάρτες από τον ελάδη πυρετό, κι έκρυβε στο σπίτι του τραυματίες και όπλα. Οι Τούρκοι τον φυλάκισαν στο Γεντί-Κουλέ Θεσσαλονίκης. Μετά από ένα μαρτυρικό χρόνο επανήλθε στη Βέροια, όπου συνέχισε την επαναστατική δράση. Γλύτωσε από δολοφονικές επιθέσεις εναντίον του.

Ο Νικόλαος Χατζηγάκος από την Έδεσσα, δημογέροντας και γιατρός στην πόλη, και δυναμικό μέλος της Επιτροπής Αμύνης, κατήγγυλε τις βίαιες επιχειρήσεις εθνοελευθερωσμού της Μακεδονίας σε διακήρυξη προς την Ελληνική Κυβέρνηση και τις Μεγάλες Δυνάμεις το 1904.

Ο Αλέξανδρος Λούης, από τα Βελισσά της βόρειας Μακεδονίας, σπουδασμένος στην Αθήνα και την Βιέννη, επέστρεψε γιατρός και κήρυκας της ελληνικής ιδέας στη γενέτειρά του. Οι Βούλγαροι τον δολοφόνησαν την ώρα που χειροουργούσε (21 Ιουνίου 1906).

Ο Ε. Χαρισιάδης από την Κοριτσά νοσηλευσε μαχητές του Βάλτου, και έλαβε μέρος στον Βορειοηπειρωτικό Αγώνα. Φυλακίστηκε από τους Τούρκους, αμνηστεύθηκε από τους Νεότουρκους. Υπήρξε από τους βασικούς χειρουργούς του Θεαγένειου Νοσοκομείου στη συνέχεια.

Ο Νικόλαος Σέρης, από στη Νιγρίτα, πρωτοστάτησε στην ελευθέρωσή της το 1912. Στον Β΄ Βαλκανικό πόλεμο, όταν οι Βούλγαροι έκαψαν την πόλη (1913), και στάθηκε ισχυρό στήριγμα για τους συμπολίτες του.

Ο Δοσκάς Σαχίνης από τη Θεσσαλονίκη, κορυφαίος μαιευτήρας μετεκπαιδευμένος στο Παρίσι, συνέβαλε στην ανάπτυξη των σχολείων της Καστοριάς, και συνεργάστηκε με ένοπλα σώματα. Εκτοπίστηκε από τους Οθωμανούς για συνεργασία με ένοπλα σώματα, αμνηστεύθηκε από τους Νεότουρκους, και εντόχησε να δει την απελευθέρωση της Καστοριάς (11 Νοε 1912).

Ο Δημήτριος Ζάννας από το Λαβόδι Ολύμπου, μετέτρεψε οικογενειακό κτήμα σε κέντρο τροφοδοσίας και νοσηλευτήριο των Μακεδονομάχων. Και το σπίτι του, ακόμα, χρησιμοποιήθηκε ως καταφύγιο, λόγω

των υψηλών γνωριμιών του και της άδειας να κυκλοφορεί ελεύθερα. Το 1905 συνελήφθη αποσκοπώντας τουρκικές δυνάμεις. Περιήλασε εκατοντάδες άστεγους από τις πόλεις της Ανατολικής Μακεδονίας που έκαιγαν οι Βούλγαροι οπισθοχωρώντας, κατά τον Β΄ βαλκανικό πόλεμο, κι επέστρεψε τη λειτουργία αυτοσχέδιων «νοσοκομείων».

Ο Χαρίσιος Λάμπρος από το Βελβεντό Κοζάνης, μετά από κάλεσμα της Μητρόπολης Κοζάνης συγκρότησε το «Εθνικό Κέντρο Αμύνης», ενώ αποθήκευε όπλα στο σπίτι του, εκμεταλλευόμενος τους φιλικούς δεσμούς με τους Τούρκους επισήμους.

Ο Μιχαήλ Τυπαλδής, παθολόγος στη γενέτειρά του, το Ληγος Ορειστός όπου ίδρυσε θεραπευτήρια, είχε μείσει πολλά μέλη στη Νέα Φιλική Εταιρεία. Οι Βούλγαροι τον συνέλαβαν και τον βασάνισαν. Με την επανάσταση Παντεν του 1903, απήχυσε επιστολή στον Έλληνα Πρωθυπουργό (Θεοτόκης) για παρέμβαση της Ελλάδας, ενώ το 1904 συνελήφθη πάλι από τους Βούλγαρους. Το 1906 φυλακίστηκε από τους Τούρκους, κι αποπέμφθηκε από το Οθωμανικό κράτος. Το 1912 φυλακίστηκε για τρίτη φορά – αποφυλακίστηκε με την απελευθέρωση της πόλης του (11 Νοεμβρίου 1912).

Ο Αλοφτιάδης Μάλκος από το Μεγάροβο της βόρειας Μακεδονίας, γιατρός των τουρκικών σιδηροδρόμων που μπορούσε να ταξιδεύει ελεύθερα, οργάνωσε πυκνό δίκτυο μυστικών πρακτόρων. Οργάνωσε και έστειλε ποδοσφαιρική ομάδα από τον «Όμιλο Φιλομούσων Θεσσαλονίκης» στους θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1906, όπου συμμετείχαν με μαύρα χρώματα πένθους. Η ομάδα μετονομάστηκε σε «Ηρακλής» το 1908, και καθιέρωσε τα εθνικά χρώματα - γαλανό, λευκό. Ο Μάλκος ασχολήθηκε, ως το τέλος της ζωής του, με τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό.

Ο Αργύριος Βοΐζας από την Καστοριά, Νεοφίλικός που είχε αγωνιστεί συλληφθεί και φυλακιστεί στην επανάσταση του Βορίνου το 1878, ήταν παρών και το 1912 – ο γηραιότερος αγωνιστής, επέν 70.

Όμιλος Φιλόμοσων Θεσσαλονίκης 1906

Με μουσική και αθλητισμό

ΠΑΕ Ηρακλής 1908

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός ιδρύθηκε το 1877. Θεωρείται ο μεγαλύτερος μη κυβερνητικός οργανισμός στον ελληνικό χώρο.

6

Έλληνες Ιατροί στους Μακεδονικούς και Βαλκανικούς Αγώνες

ΟΜΟΤΕΧΝΟΙ & ΟΜΟΚΙΝΔΥΝΟΙ

Ο **Αργύριος Κιπίνος** από τη Φιλιππούπολη, συνεργάστηκε με την Επιτροπή Αγώνα της Έδεσσας, περιτρέχοντας και γιατρέυοντας σε όλη την περιοχή. Στους Βαλκανικούς πολέμους, άνοιξε δρόμο για την προέλαση του ελληνικού στρατού με την ομάδα των Προσκόπων.

Ο **Αναστάσιος Χρυσόφης** από τις Σέρρες, με απονομές στην Αθήνα και τη Βιέννη, Νεοφιλικός που είχε οργανώσει εκδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου τον 1878 διεθνήτης του ελληνικού νοσοκομείου Σερρών, στήριξε την δημιουργία ανταρτικών ομαδιών, ενώ νοσήλευε στο σπίτι του και τα κρησφύγετά τους. Εκπαίδευε τους νέους ως μέλος της επιτροπής του μουσικού Συλλόγου Ορφείας. Όταν τον Ιούνιο 1913 ο βουλγαρικός στρατός εγκατέλειπε τις Σέρρες - στάχτη και κρείττα - τον πήραν όμηρο με άλλους Σερραίους. Βρέθηκε κατακρεουργημένος στη θέση Λιθόνοβο (Σημ. Βουλγαρία).

Ο **Αναστάσιος Αλεξίου** από τη Σιάτιστα, μέλος της τοπικής επιτροπής Αγώνος, πρόσφερε χρήματα και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, όταν ξεκίνησαν οι δράσεις στη Σιάτιστα (1903), αλλά και στη μάχη της Σιάτιστας του 1912 μετέφερε το σπίτι του σε νοσηλευτήριο.

Ο **Δημήτριος Μαργαρίοπουλος** από τη Θεσσαλονίκη, αριστούχος δάκτωρ Ιατρικής που υπηρέτησε επί 7 χρόνια διεθνήτης σχολείων στην περιφέρεια Πανντοσίων, ήταν επίλεκτο στέλεχος μυστικής Οργάνωσης της Θεσσαλονίκης και σύνδεσμος του Προξενίου. Αργότερα, ως αντιπρόεδρος του ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης αργότερα, αφιερώθηκε στην αποκατάσταση θυμάτων του Αγώνα, και στην αποζημίωση όσων είχαν προσφέρει τις περιουσίες τους.

Ο **Αριστοτέλης Μαιλής** από την Αχρίδα, με σπουδές σε Αθήνα, Παρίσι, Λονδίνο και Λειψία, αφροδισιολόγος στο Μοναστήρι, βαθύς γνώστης της αρχαίας ελληνικής, αλλά και τουρκικής, σερβικής βουλγαρικής, γαλλικής, αγγλικής, γερμανικής, και αγγλοσλαβικής της εφημερίδας «Φως Μοναστηρίου», αρθρογραφούσε στον ευρωπαϊκό Τύπο. Οπληραρχηγός στον Μακεδονικό και στον Ηπαιρωτικό Αγώνα του 1912-14, ιδρυτικό μέλος και γραμματέας της «Επιτροπής Αλυτρώτων Βορείου Ελλάδος» εκπροσώπησε τον ελληνισμό στην Κοινωνία των Εθνών στη Γενεύη και το Λονδίνο, ενώ χρημάτισε επίτιμος Πρόεδρος της Πολωνίας στη Θεσσαλονίκη.

Ο **Ιωάννης Νιδέλλικος** από την Έδεσσα, γύριζε την περιοχή περι-

θάλποντας και προσφέροντας υπηρεσίες και υλικό για τη συγκρότηση νοσοκομείων.

Ο **Δημήτριος Λίβδας**, κοινοτικός γιατρός του Λαγκαδά, νοσήλευε και πρόσφερε φάρμακα, μισόσε, και έδινε πληροφορίες στο Προξενείο. Παρόν και στους Βαλκανικούς, πάλι παρόν στις επάλξεις, έφταζε πρόχειρα νοσοκομεία για τους λαβωμένους της γραμμής Κιλκίς-Λαχανά.

Ο **Φίλιππος Νικόφιλος** ήταν από τη Στενήμαχο (Αν. Ρουμυλία), Βούλγαρος υπήκοος απ' όταν την κατέλαβαν οι Βούλγαροι το 1885. Επιστρατευμένος ως στρατιωτικός γιατρός και διευθυντής εκστρατευτικού νοσοκομείου αλλά και οργανωμένος σε ομάδα γιατρών σαμποτέρ κατά του βουλγαρικού στρατού, έδωσε μυστικές πληροφορίες για να βοηθήσει την προέλαση του ελληνικού στρατού και την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης (26 Οκτωβρίου 1912). Καταδικάστηκε σε εκτέλεση από έκτακτο βουλγαρικό στρατοδικείο. Την παραμονή της εκτέλεσής του, δραπετεύει προς την ελεύθερη Ελλάδα.

Ο **Ιωάννης Παπαβασιλείου**, από τη Τριμίσινα, μέλος της «Εθνικής Εταιρείας», ήταν στρατιωτικός γιατρός στην ανεπιτυχή ελληνική εκστρατεία του 1897 (δες σελ. 4). Το 1904, αρχιπρόεδρος στην υπηρεσία της Μακεδονικής Επιτροπής, που γνώριζε τέλεια την βουλγαρική και την τουρκική γλώσσα, οργάνωσε δίκτυο πρακτόρων στην περιοχή. Θα πάρει μέρος και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο το 1917-18. Αργότερα, στην Μικρασιατική εκστρατεία θα διευθύνει το στρατιωτικό νοσοκομείο Σμύρνης και θα γίνει Γενικός Αρχίατρος του Στρατηγείου Σμύρνης (1921).

Ο **Θωμάς Παπαγεωργίου**, από το Βελβεντό Κοζάνης, εγκατέλειψε την πανεπιστημιακή καριέρα στην Αθήνα, και υπηρέτησε ως παθολόγος και ραιετήρας στην γενίτσαρά του. Το 1905 δρούσε ως μέλος της τοπικής Επιτροπής Αγώνα, πράγμα για το οποίο καταδικάστηκε από τους Τούρκους το 1907. Ακολούθησε η αμνηστειση από τους Ναύτουρκους το 1908 και, ως Δήμαρχος πλέον, αναμόρφωσε το τόπο του. Στον πόλεμο του 1940 θα προσφέρει εθελοντικά ιατρικές υπηρεσίες. Το 1943, μάλιστα, επών 70, θα τεθεί επικεφαλής κρηνικής πορείας προς την γέφυρα του Αλιάκμονα για να αποτρέψει τους Γερμανούς να περπατήσουν το Βελβεντό - έτσι είχαν κάνει με το Κατοφύρι, τους κατοίκους του οποίου ακούραστα περιθάλαξε.

«Μια χώρα σαν τη δική μας...»

Ο πολιθρηματογράφος της Ελλάδας μας οδηγεί σταδιακά στο να γίνουμε ένας λαός χωρίς Πατρίδα. Όπως ένα φύλλο αποκομμένο από τον κορμό των ξένων, έρμαιο στην αργή των ανέμων. Η Ελευθερία που μας πρόσδωσαν οι αγωνιστές του 1821 δεν καθήρθε επί δύο σχεδόν αιώνες να σταθεί με την απόκτηση της πλήρους Εθνικής Ανεξαρτησίας. Ελευθερία είναι η αποπνίξη του ξένου ζυγού. Η Ανεξαρτησία είναι η απαλλαγή από την καταλυτική ανάμειξη των ξένων στα εσωτερικά της χώρας. Δινοτιχώς, από το 1821 έως σήμερα η στρατηγική μας θέση οδηγούσε την α ή την β μεγάλη δόνηση, προκειμένου να διαφυλάξει τα στρατηγικά της συμφέροντα, να ασκήσει ασφικτικό έλεγχο επί του συνόλου της εθνικής μας ζωής.

Οι μεγάλες επιστρωμονικές ανακαλύψεις έγιναν όλα καταπίστης και σκοταδισμοί στα χέρια μιας ασφμαντικής διεθνούς μειοψηφίας, με στόχο τη σισούρευση ασφρονομικών οικονομικών κερδών. Πολιτικές βιομηχανίες καθιστούν απαραίτητη τη διεξαγωγή πολέμων και κάθε είδους ενόπλιων συγκρούσεων, ώστε τελικά να μην κάνουν διάκριση ανάμεσα στα θέματά τους, που ε ν προκειμένου είναι όλοι οι λαοί! Και αφορά, γιατί έως σήμε-

ρα δεν έχουν αναρτηθεί στο διεθνές Ιντέξ των αμαρτωλών χωρών (όπως η Κολομβία) που παράγουν και εξαγωγούν τον λευκό θάνατο κ αυτές που δημιουργούν και εμπορεύονται τον μαύρο θάνατο. Γιατί οι υπέθονοι για τον Λευκό θάνατο είναι μερικές εκατοντάδες μαφάδες, ενώ για τον Μαύρο θάνατο. Όταν μάλιστα τα θέματα της πρώτης κατηγορίας είναι μεμονωμένα άτομα, ενώ της δεύτερης ολόκληρες χώρες και λαοί. Υπέθονοι για τον Λευκό θάνατο είναι μερικές εκατοντάδες μαφάδες, ενώ για τον Μαύρο θάνατο ευθύνονται αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεις, δεδομένου ότι η πολιτική βιομηχανία αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εξασφάλιση της ισχύος τους. Έτσι φτάσαμε στον παραλογοισμό, ο πλοώτας του ενός λαού να εξαρτάται όχι μόνο από την ευστειχία του άλλου αλλά από την εξουθένωση και ασέμνη την καταστροφή του άλλου...

Συνεχίζεται στη σελίδα 8

Έλληνες Ιατροί στους Μακεδονικούς και Βαλκανικούς Αγώνες 7

ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΩΝΙΑ

Πολλοί γιατροί έτρεξαν και έστερξαν στον Απελευθερωτικό Αγώνα, χωρίς να είναι Μακεδόνες, Θεσσαλοί ή Ηπειρώτες.

Τιμήθηκαν, Με μετάλλια και παράσημα, και τίτλους που δεν τους απασχολούσαν όταν αγωνίζονταν υπηρετώντας αφιλοκερδώς. Τάχθηκαν και στάθηκαν ταγιοί ενός υγιούς Ελληνισμού με τα όπλα της Ελληνικότητας:

Γνώση, Ομαδικότητα, Ευθύνη Ελευθερίας και Ανεξαρτησίας.

Ο Νικόλαος Σπυρόπουλος, από τη Μεσσήνη, ήταν φοιτητής όταν έκανε παρεμβάσεις αφύπνισης του πληθυσμού και της κυβέρνησης για την απελευθέρωση των βόρειων ελληνικών περιοχών. Εντάχθηκε τον 1896 σε αντάρτικο σώμα κατά των βουλγαρικών κομιτατζήδων. Μετά από πολώμενες μάχες εναντίον τους και εναντίον τουρκικών δυνάμεων, όπου ελάχιστοι Έλληνες σώθηκαν, περιελανήθηκε για δυο βδομάδες στην Πίνδο. Ολοκλήρωσε τις σπουδές Ιατρικής στην Αθήνα και το Παρίσι, και υπηρέτησε ως οφθαλμίατρος (Οφθαλμιατρείο Αθήνας και Καλαμάτα).

Ο Χρίστος Πρωτόντας (Καπετάν Καψάλης), από τα Λαχανιά Ηλείας, άφησε την Αθήνα για να υπηρετήσει ως οφθαλμίατρος στο Σκρά Κιλίς. Με δικό του αντάρτικο σώμα προκάλεσε τον θάνατο (του), επάν 33. Τιμήθηκε από εθνικούς συλλόγους, από την Κυβέρνηση και το Πανεπιστήμιο.

Ο Παναγιώτης Λαφάκης, από την Άνδρα, υπήρξε πρωτεργάτης της «Εθνικής εν Θράκη Οργανώσεως» και πρόεδρος του «Εν Σουφλίου Εθνικού Κέντρου» το 1906-8, «αφοσιωθείς μετ' ασταπαρήσεως εις το έργον της Εθνικής Αμύνης, μη φοισθείς κόπην δαπανών και εκτεθείς εις κινδύνους. Δια την δράσιν του ταύτην κατεδόχθη υπό των Τούρκων, εφολακίσθη και εξημώθη οικονομικώς. Η οικονομική του καταστροφή συνεληρωθήκατά την κατάληξιν του Σουφλίου από των Βουλγαρικών κατά τους Βαλκανικούς πολέμους (Ε. Κανελλόπουλος, Πρωτοβουτής, στο Αθ. Τζιάνκου-Κακούλη, σ.141).

Ο Γεώργιος Μεταξάς, γεννημένος και μεγαλωμένος στην Πάρα, είχε σπουδάσει ιατρική και μουσική στην Αθήνα, και χρηματίσει τενόρος της Λιρικής Σκηνής. Το 1878 ίδρυσε τον μουσικό σύλλογο «Πανδώρα» στην Κοζάνη, και περιέτρεχε όλη τη δυτική Μακεδονία ιδρύοντας επιτροπές Αγώνα. Δραστήριος στην «Άμυνα» από το 1902 μετέβη στον Αγώνα Ηπειρώτες και Θεσσαλούς. Συνέχισε το 1905 στην Ανατολική Μακεδονία με τον Παύλο Μιλά. Αναφέρεται ότι στη Χαριστή Δράμας, όπου μετόπισε με τη σύζυγο και τα είκοσι παιδιά τους, ίδρυσε νέο Μουσικό Σύλλογο και περιέτρεχε περιοχές Δράμας και Σερρών εφισχόνοντας τους κατοίκους που βίωναν την βουλγαρική τρομοκρατία. Όταν του προτάθηκε να διεκδικήσει από το διευρυμένο κράτος εκτάσεις γης ως Μακεδονομάχος, «Δεν υπάρχει για μένα μεγαλύτερη αμοιβή για ό τι έκανα για τη Μακεδονία από τη χαρά ότι αξιώθηκα να ζήσω τη λευτεριά της» απάντησε. «Ήρθα στην πόλιν αυτή τούτη άκρα να πολεμήσω γ' αυτή, όχι να πάρω τα χαράκια της» (στο Αθ. Τζιάνκου-Κακούλη, σ.17).

Ο Φωτεινός Πανάς, από την Κεφαλονιά, σπούδασε στην Ιόνιο Ακαδημία της Κέρκυρας και στη Σορβόνη, όπου έγινε υπηγητής Χειρουργικής, και το 1879 ίδρυσε, ως καθηγητής πλέον, την πρώτη έδρα Οφθαλμολογίας. Ανακηρύχθηκε μέλος της Ιατρικής Ακαδημίας του Παρισιού το 1879 - πρόεδρος της το 1899 -, και θεωρείται ο θεμελιωτής της Οφθαλμολογίας στη Γαλλία. Το δίτομο έργο του Πραγματεία των Οφθαλμικών νόσων, του 1894, αποτέλεσε τη Βίβλο των οφθαλμιάτρων για δεκαετίες. Το δίτομο έργο του Πραγματεία των οφθαλμικών νόσων, του 1894, αποτέλεσε τη Βίβλο των οφθαλμιάτρων για δεκαετίες. Στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897 οργάνωσε και έστειλε στην Ελλάδα πλήρη κινητή χειρουργική μονάδα.

Ο Απόστολος Ψαλτάφ γεννήθηκε στη Σμύρνη, σπούδασε στην Αθήνα και μετακινώθηκε στο Παρίσι, το Βερολίνο και την Βιέννη. Υπήρξε από τους πιο διάσημους χειρουργούς της Ανατολής, και διατέλλεσε δευθεντής όχι μόνον του ελληνικού, αλλά και του εβραϊκού και του αρμενικού νοσοκομείου στη γενέτριά του. Εγκατέλειψε την προσοδοφόρο σταδιοδρομία του δύο φορές, για να βρεθεί εθελοντής σε χειρουργεία του μέτωπου στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, και επικεφαλής μεγάλης υγειονομικής αποστολής του ελληνικού νοσοκομείου Σμύρνης. Υπηρέτησε, και στους Βαλκανικούς Πολέμους. Θα γίνει ιδρυτικό μέλος της Μικρασιατικής Εθνικής Αμύνης. Η Χειρουργική Εταιρεία των Παρισίων τον ανακήρυξε μέλος της.

Ο Παύλος Κορδέλλος, από την Πάτρα σπούδασε στην Αθήνα και το Παρίσι, όπου αναγορεύθηκε Υψηλότης της Χειρουργικής. Ήταν ο πρώτος γιατρός που δημοσίευσε (1912) ειδική μονογραφία για το αδερματινοβλάστημα, και τιμήθηκε με το Χρυσό Μετάλλιο της Ιατρικής Ακαδημίας των Παρισίων. Ήλθε εθελοντικά από τη Γαλλία στους Βαλκανικούς Πολέμους, και με το βαθμό του λοχαγού του Υγειονομικού του Ελληνικού Στρατού υπηρέτησε ως δευθεντής χειρουργείων στο μέτωπο της Ηπείρου, σε πλατό νοσοκομεία, καθώς και σε στρατιωτικά νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης.

Στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, θα υπηρετήσει ως αρχίατρος τον Γαλλικό στρατό, αξιοποιώντας την τεράστια πείρα του σε θέματα τραυμάτων και σφραμίας, και θα τιμηθεί για τις ιατρικές του υπηρεσίες με μετάλλια από έξι χώρες. Καθηγητής της Χειρουργικής Παθολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών από το 1919. Οργάνωσε ειδικό χειρουργικό κέντρο και πραγματοποίησε την πρώτη καρδιοχειρουργική επέμβαση στην Ελλάδα σε ένα παιδί που έπασχε από συμφυτική περικαρδίτιδα - με υψηλή ενδοραχιαία αναισθησία με νοβοκαΐνη το 1920 -, ενώ θα διαφωτίσει δημόσια με τους ιατρούς του Βασιλιά Αλέξανδρον Α' για τον τρόπο διαχείρισης του τραύματος που επέφερε τον θάνατό του. Καθηγητής Χειρουργικής στη Νέα Υόρκη, στη συνέχεια, θα ιδρύσει την «Ελληνική Ιατρική Εταιρεία Νέας Υόρκης», όπου θα επινοήσει και κατασκευάσει θαρακοχειρουργικά εργαλεία συμπεριλαμβανομένων και θαρακοσκοπίου, ενώ θα δημοσιεύσει επιστημονικές εργασίες κυρίως για επιμύσεις στον θώρακα. Από εκεί θα στείλει μηχανήματα και υγειονομικό υλικό για εξοπλισμό χειρουργικής μονάδας θαρακικών επιμύσεων στο Δημοτικό Νοσοκομείο Πατρών τα οποία - φεε! - θα μείνουν στις αποθήκες, ενώ στην Κατοχή θα μεταφερθούν από τους Ιταλούς σε ιταλικό νοσοκομείο.

Οι πληροφορίες για τους Μακεδονομάχους γιατρούς αλιεύονται κυρίως από:
1) Αθηνάς Τζιάνκου-Κακούλη Ιατροί στον Μακεδονικό Αγώνα, εκδ. Μακρινόρες, Θεσσαλονίκη 1996
2) Λάληρου Βλαδίμηρου/Έλληνας χειρουργοί διακρίθηκαν εκτός και ελληνικού κράτους μέχρι το ήμισυ του 20^{ου} αιώνα, στο έργο Μνήμης (επιμ.) Η χειρουργική των Ελλήνων δια μέσου των αιώνων, επίμ. Α. Μίλητος.

Έργα επιστημονική ιστορική δημοσίευσης, καθώς και πλακίωση με επιστημονικά ηλεκτρονικά άρθρα

Ανάθεμα Εργασίας στο «ΕΠΕΡΙΣΟΥ» από World Hellenic Society of Cardiothoracic Diapores (www.infoperipou.wordpress.com)

8

Έλληνες Ιατροί στους Μακεδονικούς και Βαλκανικούς Αγώνες

Γυναίκες Ιατροί στον Αγώνα

Το δικαίωμα των Ελληνίδων στη μόρφωση θεσμοθετήθηκε το 1834, με διάταγμα του νεοσύστατου κράτους περί «Παιδίων και Κορασίδων». Οι Παιίδες εγγράφονταν με απολυτήριο Γυμνασίου στην Ιατρική Αθηνών, μα οι Κορασίδες μόνο δασκάλες μπορούσαν να γίνουν στο Παρθεναγωγείο – έφτανε αυτό για να διαπαιδαγωγήσουν φιλοπάτριδες νέους.

Από τη ζεφύρο του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου:
Η Νομοθεσία, Η Ιατρική, Η Θεολογία, Η Αστρονομία, Η Φυσική

Μη αποδεκτή στην Ιατρική Αθηνών το 1886 η Μαρία Καλαποθιάκη έφυγε για το Παρίσι και γύρισε με διδακτορικό, το 1894. Πέρασε από γραπτές εξετάσεις για να της επιτραπεί να ασκήσει γενική Ιατρική. Η παιδική θεσιμότητα από τις γαστρεντερικές διαταραχές ήταν στα έφη – τις μελέτησε επιστημονικά και υπήρξε πρωτοπόρος στην εφαρμογή της δημόσιας υγιεινής στην Ελλάδα. Ως πρόεδρος της «Ενώσεως των Ελληνίδων» (1896), πρόσφερε άσκια στην προώθηση την προσωπική, κοινωνική, μορφωτική και επαγγελματική ζωή των γυναικών, ενώ στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 εκπαιδευσε εθελόντριες νοσηλεύτριες και διεύθυνε ορεινή χειρουργεία. Με την υποχώρηση του ελληνικού στρατού, η Καλαποθιάκη συνέχισε σε στρατιωτικό χειρουργείο του Βόλου. Παρασημοφορήθηκε για το έργο της το 1899. Διακρίθηκε ως γιατρός στους νικηφόρους Βαλκανικούς του 1912-13. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 θα προσφέρει υπηρεσίες στους πρόσφυγες, ενώ θα φροντίζει δωρεάν για τους φτωχούς ασθενείς και τα φάρμακά τους μέχρι να πεθάνει – πάμφωτη, το 1941.

Ο πόλεμος («Πατήρ πάντων» κατά τον Ηρόκλιτο) έβγαλε τις γυναίκες στον δημόσιο βίο. Ο κόπος για απελευθέρωση και άλλων ελληνικών περιοχών χρειαζόταν τις γυναίκες μορφωμένες για να εκπαιδεύουν τους νέους πατριώτες. Πίσωρες εγγράφησαν το 1894 στην Ιατρική Σχολή Αθηνών, και υπηρέτησαν τις ανάγκες των πολέμων του 1897 αλλά και του 1912-13: Ανθή Βασιλειάδου, Άννα Κατούρα, Ελένη Αντωνιάδου, Βασιλική Παπαγεωργίου.

Η **Ανθή Βασιλειάδου**, ήταν Αντιπρόεδρος του Τμήματος Νοσηλείας και Υγιεινής της «Ενώσεως των Ελληνίδων», στον πόλεμο του 1897, και «εργάστηκε υπεράνθρωπα και προς την μόρφωσιν των νοσοκόμων και προς την ίδρυσιν των νοσοκομείων της Ενώσεως των Ελληνίδων» (Παρρέν, Εφημερίς των Κυριών, 1908).

Για την **Άννα Κατούρα**, μετέπειτα διεθνήτρια του Δημοσίου Μαιευτηρίου, με πλούσιο επιστημονικό συγγραφικό έργο, μαρτυρείται: *Μία νέα οφηγήτρια εις την Ελλάδα. Η κυρία Άννα Κατούρα Μελιά. Οι σπαδοί της πατρίου και ζήνας θα αισθανθούν πάλιν δάγκωμα εις τον στήμαρον και εις την*

φιλήν» ότι πρόκειται να καθυστερήσουμε ακόμη κατά ένα σπράδο... Οι τρεις χιλιάδες ορηγήται θα ιδούν μίαν ίδραν αλιγώτερον εις το Πανεπιστήμιον... Η κυρία Μελιά εβίβασκε προ ελίγον μίαν πραγματείαν δια την θνησιμότητα των παιδιών εις την Ελλάδα... Το δε σπράδο, τι γίνεται το σπράδο; Αγωνώ. Ενθυμούμαι μόνον ότι μία φορά έφαγα ένα γλακύτατον κίκ εις της κυρίας Μελιά, το οποίον είχε κατασκευάσει η ίδια – γη και ουρανοί! Και είτε ιατρός (Παπαντωνίου Ζαχαρίας, «Υφηγήτρια», Εμπρός, φ. 5.216, 2.5.1911).

Τα παραπάνω είναι από κείμενο του ποιητή Ζαχαρία Παπαντωνίου, ο οποίος εγγράφηκε και παρακολούθησε στην Ιατρική Σχολή Αθηνών, καθώς και στην Ιατρική Παρίσιου. Ο ίδιος είχε παραδώσει το παρακάτω κείμενο (απόσπασμα):

«Κυρία Κυρία, Καθηγήτριαν του Πανεπιστημίου Παρισίους.

Κυρία, λαμβάνω την τιμήν να σας αναγγείλω ότι διερχόμενος χθες από το Πανεπιστήμιον της πατρίδος μου - εστίαν φωτός, όπως λέγουν- ... εν φοιτηταί εγνωρίζαν μίαν οφηγήτριαν που ήθελε να παραδώση... Ενθυμούμαι το ανακητήριόν σας μάθημα εις ένα αμφιθέατρον της Σαρβόντης. Άνδρες από όλον τον κόσμον, φοιτηταί, καθηγηταί, υφηγηταί, ιατροί, χημικοί, φαρμακολόγοι, μικροβιολόγοι, σκυφταί με ένα μολόφι κρατούσαν σημαίους, ασθμαίνοντες να μαζέρουν τους λόγους που έπεφταν από τα χείλη σας κυρία! Η αιδεσσα ήτο γεμάτη από σφασαράν... Και το ακροατήριον των ανδρών τα εμάζερε με μολιβδοκόνθουλα... και ήσαν κυρία μου, άντροι απαξίπαντας... Όταν χθες απεταράθη η διασκευή Παναγωγιάτου να παραδώση το ακροατήριον εκραύγαζε. Στην κοι ζήνα! Μείνε στην κοι ζήνα! Στην κοι ζήνα! Αι γυναίκες πρέπει να κίμνουν καρτέδες, μόνον καρτέδες και ανωνίως καρτέδες. Σεις εδουλίγατε δεκαπέντε χρόνια και βρήκατε το ράδιον. Αίσχος! Εις δέκα πέντε χρόνια ημπορούσατε να κίμετε 15000 καρτέδας και να εκτελήσατε τον προορισμόν σας. Υποσημούμαι μετά βαθντάτου σεβασμού, ο ανθελός Έλλην Παπαντωνίου Ζαχαρίας, («Από Ημίραν εις Ημίραν», Εμπρός, φ. 5.172, 18.3.1911).

«Μια χώρα σαν τη δική μας...»

Σκέψα από τη σελίδα 6

Τι κάνουμε; Πώς θα ξεφύγουμε ως Λαός και ως Έθνος; Η πρότασή μου συνοψίζεται σε μία μόνο λέξη: ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ. Σήμερα όλοι οι Λαοί χαρίζονται σε δύο στρατόπεδα. Το ένα είναι οι υποψήφιοι δότες και το άλλο τα υποψήφια θύματα. Και η διαφύγη είναι μία και μοναδική: η Ουδετερότητα. Δεν είναι φυσικά εύκολη. Όμως είναι πολύ πιθανή, χάρη στο ιστορικό μας παρελθόν και στους αγώνες και τις θυσίες του ελληνικού λαού για την Ελευθερία, ιδίως κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Θέτω ως ιδανικό στόχο το να γίνει κάποτε η χώρα μας η ελβετία της Ειρήνης και του Πολιτισμού.

Στους Δελφούς λάτρευαν ιεστήμα τον Απόλλωνα και τον Διόνισο, το ορθολογικό και το υπερβατικό πνεύμα. Σήμερα επικρατεί ο ορθολογισμός, που υπήρξε και είναι το βασικό στοιχείο τόσο του καπιταλισμού όσο και

του μαρξισμού. Και για τον λόγο αυτόν η εποχή της παντοκρατορίας του ενός στη Δύση και του άλλου στην Ανατολή που κορυφώθηκαν από το μισό του 20^{ου} αιώνα έως σήμερα, υπήρξε η πλέον πνευματικόνος εποχή της ανθρωπότητας. Δημιούργησε μονοδιάστατους ανθρώπους.

Η ουδέτερη Ελλάδα θα γίνει το λίκνο του διεθνούς πολιτισμού. Η ουδέτερη Ελλάδα θα παραχωρήσει σε κάθε λαό, αν αυτός το επιθυμεί, τον κατάλληλο χώρο, ώστε να μπορεί να παρουσιάσει τα πνευματικά και τα καλλιτεχνικά της επιτεύγματα, παραδοσιακά και σύγχρονα. Η UNESCO λόγω της αποστολής της, θα έπρεπε να έχει έδρα την Ελλάδα. Πιστεύω ότι αυτές είναι ο αληθινός ιστορικός ρόλος μιας χώρας σαν τη δική μας.

[Από την Ομιλία του Μίκη Βιοδαράκη κατά την τελετή υποδοχής του ως επίτιμου μέλους της Ακαδημίας Αθηνών (Δεκεμβρίου 2013)]